

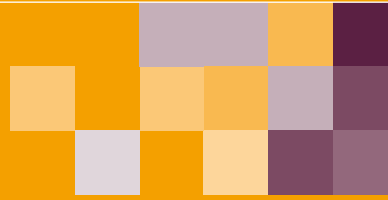

OPENBAAR MINISTERIE JAARGANG 14 NUMMER 5 MEI 2008

‘Slachtoffer verdient een stem’

Roland Knobbout, slachtoffer-officier AP Den Haag

“Streng straffen” stoort rechtspraak-preses Van den Emster
COC-voorzitter Van Dalen: ‘OM, ga zo door’

Opportuun is het personeels- en relatie-magazine van het Openbaar Ministerie. Het blad wordt gratis verstrekt aan de medewerkers van het OM en andere geïnteresseerden. Het blad verschijnt twaalf keer per jaar.

De redactie is verantwoordelijk voor de inhoud van het blad. Aan de in Opportuun verstrekte informatie kunnen geen rechten worden ontleend. Overname van artikelen met bronvermelding is toegestaan.

Abonnementenadministratie

Wijzigingen? Stuur de adreswikkkel met de aangebrachte wijzigingen naar het redactieadres, of mail de wijzigingen, onder vermelding van het nummer op de adreswikkkel, naar opportuun@om.nl.

Redactieadres

Afdeling Communicatie, Parket-Generaal, kamer 5.19, Prins Clauslaan 16, Postbus 20305, 2500 EH Den Haag. Telefoon: 070 – 3399840.

Eindredactie

Pieter Vermaas, 070 – 3399840 of p.vermaas@om.nl.

Vaste medewerkers

Linda Bregman, Linda van Bruggen, Thea van der Geest, Irene Gonzales, Jan Hoekman, Willem Hoogendoorn, Koos Spee, Gerard Strijards.

Aan dit nummer werkten verder mee

Alex Brenninkmeijer, Louis Cornelisse, Jan van Dorp, Mary Hallebeek, Anna Italianer, Sjaak Klunder, Ronald Leenders, Cindy Reijnders, Marijke Verduin.

Foto omslag

Onno Kummer

Ontwerp

Fabrique, Delft

Druk

Zijlstra Drukkerij, Rijswijk

Oplage

7.650

Jawoord

Hoe win je iemand terug die je heeft verlaten? Door te vragen, te smeken, te hopen. Paaien wellicht. Dreigen ligt minder voor de hand. Slaan is al helemaal geen optie. Of toch?

Samen kwamen ze binnen. Zij nam op de tribune plaats. Hij voor het hekje. De man beaamde schuld bewust dat hij het niet kon verkroppen dat ze weg was gegaan. Dus begon hij haar te volgen. Op een avond zag hij haar. Door de ruit van haar woning. Ze was niet alleen. Ze zoende met een ander. Dat was de druppel.

In het plaatselijke zwembad kwam het tot de eerste aanvaring. Het bleef toen bij woorden. Maar de keer daarna was het raak. Hij had haar klemgereden en op klaarlichte dag midden op straat verteld wat hij ervan vond. Met zijn vuisten.

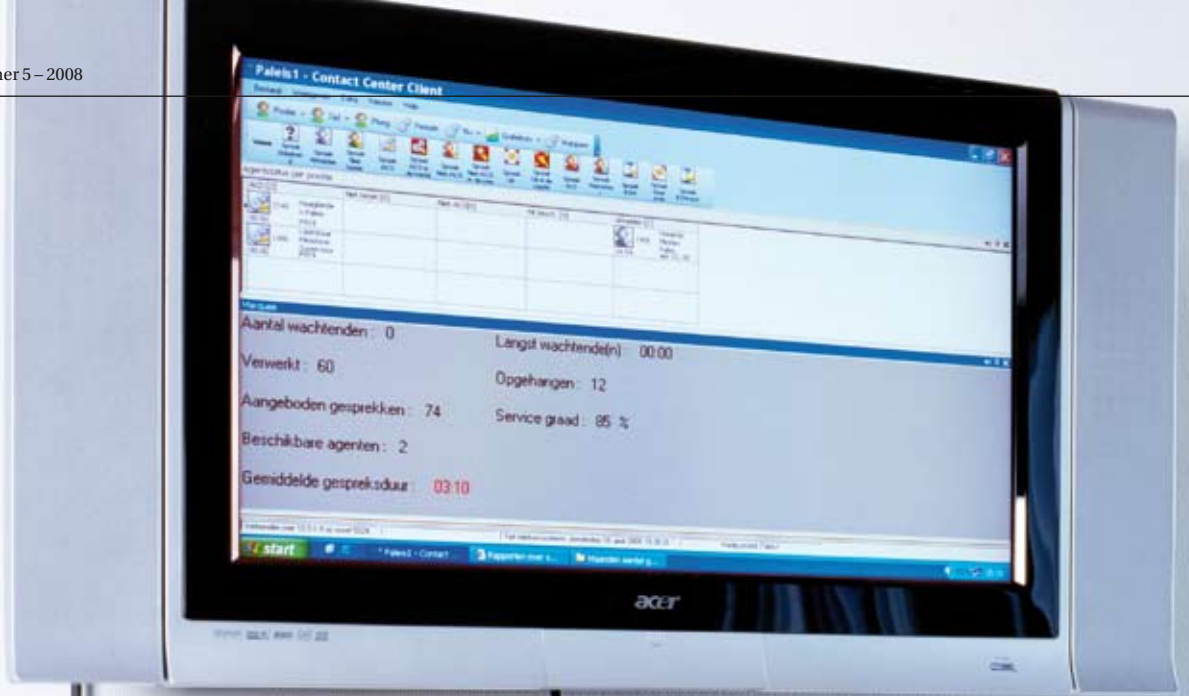
De rechter somde het op en wierp af en toe een bedenkelijke blik in de richting van de

man. Die gaf alles grif toe. Naast hem op tafel lag een bosje bloemen. Niet heel vers, maar toch ook geen droogboeket. Een stille voorbode, alleen waarvan?

Dat bleek bij het laatste woord. Of de man nog iets wilde zeggen? Inderdaad, dat wilde hij graag. En plompverloren keerde hij de rechter zijn rug toe en wendde zich tot de vrouw die achter hem zat. Het lijdend voorwerp van zijn gedreig en gemep. Hij had spijt. Of ze met hem wilde trouwen. Dat wilde ze wel. Tranen vulden haar ogen. Het ontlokte de rechter dat hij toch echt geen ambtenaar van de burgerlijke stand was. De ene toga is de andere niet. Wel had hij het eerste cadeau voor de aanstaande bruidegom. Een werkstraf.

Dreigen en slaan tot het jawoord erop volgt. Het was hem nog gelukt ook.

Jan Hoekman

Aantal wachtenden nul, servicegraad 85 procent

Slachtoffer Informatie Punt, AP Den Haag, pag. 8

Mei 2008

Alles afwegende	6
In de zaak van de steekpartij bij de Sociale Dienst in Utrecht wil officier van justitie Willem Nijkerk een krachtig signaal afgeven. 'Blijf van de mensen in de publieke sector af.'	
Slachtoffer Informatie Punt	8
Klantgerichtheid staat centraal bij het Slachtoffer Informatie Punt bij AP Den Haag. Opportuun volgde een dag het wel en wee bij het SIP.	
'Ga zo door, OM'	12
'Het beeld is dat het de feminiene typjes zijn die inelkaar geslagen worden, maar het zijn bomen van kerels die inelkaar worden gerost.' Homo-belangenorganisatie COC is blij dat het OM nu inzet op discriminatie. Interview met voorzitter Frank van Dalen.	
Europees OM	14
Stuur mee met de komst van een Europees OM, anders heeft Nederland straks het nakijken. Dat schrijft Gerard Strijards, hoogleraar internationaal strafrecht.	

Centrale Toetsingscommissie	16
Deals met criminelen, infiltratie, groot-schalige DNA-onderzoeken. Bij dit soort zaken geeft de Centrale Toetsingscommissie advies. 'Zie het als een vorm van tegen-spraak avant la lettre', zegt voorzitter Bart Nieuwenhuizen.	
DNA-onderzoek weer bij	20
Het NFI heeft de achterstanden bij DNA-onderzoek weggewerkt. Dit luxeprobleem wil het forensisch instituut aanwenden door met klanten te bespreken welke zaken zij aanbieden voor welk type DNA-onderzoek.	
Rechtspraak-preses	22
De blijkbaar onstuitbare roep om strengere straffen stoort Erik van den Emster, sinds begin dit jaar voorzitter van de Raad voor de rechtspraak. Interview.	
Audit Groep OM	26
Hoe staat het OM er voor, kwalitatief, financieel en beheersmatig? De Audit Groep OM zoekt het uit.	

Rubrieken

De Hoek van Jan	2
'Jawoord'	
KortOM	4
Nationale ombudsman	11
'Verruwing'	
Uitgelicht	19
'To be or not to be'	
Personalia	25
Verkeer	28
Internationaal	29
Gerard Strijards	31
'Perfide Joden'	
2e etage	31
AchterOM	32

KortOM

Kamerleden op werkbezoek bij College

Het College van procureurs-generaal is tegen lekenrechtspraak. Dat kregen de leden van de Vaste Kamercommissie voor Justitie te horen bij hun werkbezoek aan het College van procureurs-generaal.

Het College is, mede door een onderzoek van professor Theo de Roos, geen voorstander van lekenrechtspraak. Wel zien de procureurs-generaal een rol voor de burger bij in de opsporing. Volgens PG Harm Brouwer is de burger 'onmisbaar' in de opsporing: 'En nieuwe

technieken als SMS en internet bieden nieuwe mogelijkheden om gebruik te maken van het principe van *wisdom of crowds*.'

Tijdens hun bezoek op 11 april speelden de kamerleden het rollenspel Requisitoir, dat is gemaakt voor het tweede spoor van het Versterkingsprogramma Opsporing en Vervolgging.

Ook kregen de parlementariërs een presentatie over de werking van GPS. PG Henk van Brummen schetste GPS-kerncomponenten als BOS/Polaris,

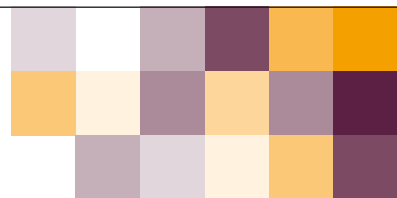
werkstroombesturing en het digitaal dossier. De eerste ervaringen van gebruikers zijn positief, wist de PG. 'Gaan medewerkers toch niet alles printen?', vroeg Wim van de Kamp (CDA). Van Brummen antwoordde dat dit niet de bedoeling is en dat men nog wel moet wennen aan het werken met dit digitale systeem. Fred Teeven (VVD) meldde dat hij eerder al het systeem tijdens een werkbezoek operationeel had gezien. Hij bevestigde dat GPS veel praktische mogelijkheden biedt.

Fred Teeven (VVD): 'GPS biedt veel mogelijkheden'. Foto: Rob Keeris

Tips?

Heeft u tips voor de rubriek KortOM? Neem contact op met de redactie via p.vermaas@om.nl of 070 – 33 99 840.

Maastricht ruimt misverstanden op

Politiekorps Limburg-Zuid en parket Maastricht ruimen de onderlinge misverstanden op die zij tijdens de eerste Contactdag boven water tilden.

Soms verwacht verwacht de politie iets van een officier van justitie, terwijl de officier van justitie juist verwacht dat de politie dit regelt. Dat beeld werd breed herkend op de eerste Contactdag OM-politie die de "top 60" van politie Limburg-Zuid en parket Maastricht op 14 april hield in kasteel Vaalsbroek in Vaals.

Politie en parket hebben nu een gezamenlijke projectgroep ingesteld, die de gesignaleerde knelpunten moet uitwerken en oplossen. Initiatiefneemster van de contactdag was hoofdofficier Annemarie Penn-te Strake, die vond dat het hoog tijd werd om samen eens te kijken hoe politie en justitie tot een betere samenwerking kunnen komen om zo een kwalitatieve verbetering van de veiligheid in Zuid-Limburg te bewerkstelligen. Door middel van een zogenaamde "open space conferentie" werd ter plaatse door de deelnemers zelf de agenda vastgesteld en gingen ze vervolgens in werkgroepen aan

de slag om deze onderwerpen verder uit te diepen. Thema's die aan bod kwamen, waren onder andere de relatie weekdienst OM tot werkvloer politie, de samenwerking tussen de regiebureau's van het OM en de casescreening van de politie, onderlinge afhankelijkheid en de positie van het OM bij rampen en crises.

De contactdag gaat een jaarlijkse traditie worden, zodat in ieder geval de onderlinge

persoonlijke relaties op peil worden gehouden. De deelnemer hadden de dag als zeer nuttig ervaren en bestaande verwachtingen van elkaar bijgesteld, zo bleek tijdens de afsluitende evaluatie. Het is het begin van een hernieuwde kennismaking, zo was de unanieme conclusie: 'Onbegrijpelijk dat dit niet tien jaar eerder is gebeurd.'

Tekst: Cindy Reijnders

Initiatiefneemster hoofdofficier Annemarie Penn-te Strake. Foto: Parket Maastricht

OM krijgt Oefenrechtbank

Vanaf de zomer van dit jaar zal het OM kunnen beschikken over een Oefenrechtbank bij de CVOM in Utrecht.

In de Oefenrechtbank kunnen officieren van justitie en advocaten-generaal verschillende aspecten van een terechtzitting trainen, zoals het requisitoir, de persoonlijke performance, de contacten met diverse procespartijen en het anticiperen op onverwachte gebeurtenissen in de rechtszaal. Een beginnend officier kan zich richten op het oefenen van bepaalde basisaspecten, houding en presentatietechnieken. Een ervaren aanklager kan vaardigheden uitdiepen die in grote strafzaken zijn vereist, zoals het horen van getuigen (deskundigen), ondervragingstechnieken en juridische verweren. Tot

op heden onbrak een dergelijke trainingsfaciliteit voor het OM.

De Oefenrechtbank beoogt een professionele terugkoppeling: welk effect heeft het gedrag van de aanklager op de rechtbank, advocatuur, verdachte, pers en het publiek? Daartoe wordt de oefenrechtbank ingericht volgens een traditionele rechtbankopstelling en voorzien van audiovisuele apparatuur zodat het optreden van de officier ter terechtzitting in beeld en geluid kan worden vastgelegd. De SSR is gevraagd dit trainingsinstrument standaard op te nemen in het cursusaanbod voor officieren. Daarnaast zal de oefenrechtbank ook openstaan voor officieren die op eigen initiatief gebruik willen maken van deze faciliteit. De oefenrechtbank zal in de zomer 2008 operationeel zijn.

De bouw van de OM-Oefenrechtbank is een maatregel uit het "tweede spoor" van het Versterkingsprogramma Opsporing en Vervolg. Waar het "eerste spoor" in het teken staat van deskundigheidsbevordering, staat in dit tweede spoor aandacht voor de professionele ambitie van het Openbaar Ministerie centraal. Het is vooral bedoeld om officieren te stimuleren over hun vak na te denken en te inspireren om de kwaliteit van hun werkzaamheden te verhogen. De activiteiten richten zich onder meer op gedragsvaardigheden en de werkwijze van de OM-professional.

Meer informatie: Ronald Leenders, projectsecretaris Verbeterprogramma Opsporing en Vervolg, tel. 070 - 3399891.

Steekpartij bij de Sociale Dienst

‘Blijf van de mensen in de publieke sector af’

‘Ik vind het nodig een signaal te geven: dit is onacceptabel.’ Daarom gaat officier van justitie Willem Nijkerk in hoger beroep tegen de verdachte van een steekpartij bij de Sociale Dienst in Utrecht.

Het was een gewone maandag, 9 oktober 2006, en niemand kon bevroeden dat er die middag een bloedbad zou worden aangericht in het gebouw waarin het CWI, UWV en RSD in Zeist zijn gevestigd. Iets over half twee loopt een man het gebouw in. Sinds mei van dat jaar is zijn uitkering stopgezet en hij komt geld halen. ‘Ik heb mij nog nooit zo sterk gevoeld, ik stond in mijn recht’, zou hij later tegenover de politie verklaren. Als er niemand met geld komt, slaat hij toe. Met een groot mes steekt hij de beveiligingsbeambte en een medewerkster van het UWV in hun nek, een medewerkster van het CWI slaat hij in het gezicht en raakt hij met het mes in haar neus en oor.

Vier dagen later verschijnt er een rapport over de beveiliging van mensen in publieke functies, met als conclusie dat veel mensen in deze functies zich onveilig voelen en onvoldoende beschermd zijn.

Ook directeur Mosselman van de Sociale Dienst krijgt het te verduren. ‘Zijn de balies wel hoog genoeg?’, wil de pers weten. ‘En waarom is er geen glas?’

Officier van justitie Willem Nijkerk, die de zaak van begin tot eind heeft gedaan, verbaast zich er niet over dat zoals gebruikelijk gelijk de schuldvraag wordt gesteld. ‘Er zijn detectiepoortjes geplaatst, zoals ook in veel gerechtsgebouwen toen is gebeurd, maar tegen dit soort geweld kun je je uiteindelijk niet beveiligen.’

Een van de eerste acties die hij onderneemt is aangeven dat de verhoren moeten worden opgenomen op video. ‘Achteraf ben ik daar blij om. De centrale vraag tijdens de zitting

was niet zozeer de bewezenverklaring als wel de mate van toerekeningsvatbaarheid ten tijde van het feit. Op de banden zie je dat hij nog volop in de emotie zit. Bovendien bekent hij dan en heeft hij allerhande daderinformatie. Voor de diverse deskundigen is dit beeldmateriaal ook van belang geweest.’

Na de steekpartij zijn twee van de drie slachtoffers er slecht aan toe. Voor hun leven wordt gevreesd. Dankzij ingrijpen van collega's en hulpverlening die snel ter plaatse is, redden ze het. Maar zij zijn niet de enige slachtoffers. Willem Nijkerk: ‘Ook collega's, familie en vrienden worden hierdoor getroffen, en uiteindelijk raakt het alle medewerkers van publieke diensten. De discussie over de beveiliging laaide hierna op en al deze mensen realiseerden zich dat het hen ook had kunnen overkomen.’

Op 13 november waren de drie slachtoffers zover hersteld dat een gesprek mogelijk was met de officier, ten dele ter voorbereiding op de voorlichtingsavond voor alle collega's van UWV, RSD en CWI. ‘Het was een emotionele avond’, herinnert Nijkerk zich, die er samen met districtschef Van Renswoude en twee rechercheurs was om uitleg te geven. ‘Allereerst was het vreemd dat de voorlichtingsbijeenkomst precies op de plaats delict werd gehouden. Maar de mensen hadden dit zelf gewild: je moet toch gewoon door met het werk, vond men. Daarnaast herinner ik me hoe de districtschef tegen de mensen zei: een van jullie heeft een mensenleven gered door de slagader dicht te drukken. Hij zei dit met een trilling in zijn stem, heel menselijk en heel krachtig tegelijk. En op

dat moment barstte degene die de slagader had dichtgedrukt in snikken uit.’

‘Tijdens de bijeenkomst heb ik uitgelegd welke rol een ieder tijdens de zitting heeft. Ik heb gewaarschuwd dat het goed mogelijk zou zijn dat de advocaat met een beschuldigende vinger naar de sociale dienst zou wijzen met als doel de cliënt vrij te pleiten. Achteraf ben ik blij dat ik dat gedaan heb, want dat is precies wat er is gebeurd.’

Inderdaad betoogde de advocaat in haar pleidooi dat de verdachte tot zijn daad was gekomen omdat zijn uitkering onterecht stop was gezet. Letterlijk: ‘Cliënt is gekrenkt en heeft een gerechtvaardigde reactie getoond op deze krenking. Was deze reactie disproportioneel? Gezien de wijze waarop cliënt door de RSD is bejegend en de beslissing op bezwaar meent cliënt dat hij een rechtvaardiging had om zich zo op 9 oktober 2006 bij de RSD te gedragen... Dat wat er met deze zaak is gebeurd, is een incident, niet meer, maar ook niet minder. Het is een steekpartij geweest en niet alle steekpartijen in dit land eindigen met een TBS.’

Voor de groep medewerkers van RSD, CWI en UWV die de zitting bijwoonden, was dit schokkend. Iedereen die vindt dat een gemeentelijke dienst een foute beslissing neemt, mag zijn messen slijpen en er op los steken en dat zou dan een gerechtvaardigde reactie zijn! Het werd ervaren als de wereld op zijn kop en een trap na in de richting van de slachtoffers. ‘Achteraf had ik ze misschien nog sterker moeten waarschuwen’, meent de officier. ‘In de postings bij krantenberichten kun je verwachten dat de schuld ook wordt neergelegd bij de publieke diensten. Dat er in die uitingen begrip is voor het gebruik van geweld is schokkend genoeg. Maar dat een advocaat dergelijke gewelddadigheden zal kenmerken als gerechtvaardigd, nee, dat kun je niet voorzien.’

Ook voorafgaand aan de zittingen worden de medewerkers in Zeist steeds geïnformeerd. Tijdens de eerste behandeling wordt de zaak aangehouden voor contra-expertise. De verdachte is dan onderzocht in het Pieter Baan Centrum en zal aanvullend worden onderzocht door een psychiater, de heer De Man, en een psycholoog, mevrouw De Ruiter. Grote teleurstelling kenmerkt de uitkomst van de tweede zitting: de rapporten zijn ondanks toezeggingen nog niet klaar en de zaak moet worden aangehouden. Op woensdag 6 februari komt het tot inhoudelijke behandeling. De zaal zit vol: met de slachtoffers en hun collega's, met pers, familie van de verdachte, studenten en de nieuwe Utrechtse lezersjury van het Algemeen Dagblad. Als in de loop van de ochtend de gruwelijke feiten aan bod komen en de slachtofferverklaringen worden voorgehouden, lopen de rillingen over de rug. De verdachte zwijgt en lijkt te lachen.

Schizofrenie

In de middag wordt het taai en begint menigeeen te draaien, te gapen en te snoepen. En toch zijn de getuigenverhoren van de deskundigen mateloos interessant. Het Pieter Baan Centrum zegt enigszins verminderd toerekeningsvatbaar, mevrouw De Ruiter oordeelt sterk verminderd toerekeningsvatbaar, en psychiater De Man die de verdachte als laatste heeft onderzocht komt uit op volledig ontoerekeningsvatbaar. Allemaal achten ze TBS beslist noodzakelijk. Discussies ontpinnen zich over het verschil tussen een persoonlijkheidsstoornis en schizofrenie, de invloed van schizofrenie op de toerekeningsvatbaarheid, de ontwikkelingsfasen van schizofrenie en uiteraard de mogelijke relatie tussen de stoornis en het delict.

Officier Willem Nijkerk: 'Zo'n incident raakt alle medewerkers van publieke diensten.' Foto: Onno Kummer

Willem Nijkerk eist zes jaar gevangenisstraf en TBS. 'Ik ben uitgegaan van verminderd toerekeningsvatbaar. In feite volg ik het advies van het PBC dat hem vlak na het delict heeft onderzocht. En als je kijkt naar de feiten moet je concluderen dat hij wist wat hij deed. De dag ervoor nam hij de beslissing zijn recht te gaan halen en sleep hij zijn messen. Hij ging naar het bewuste gebouw met een bepaalde motivatie en stak toe en ook dat deed hij niet willekeurig. Liever heb ik iemand voor me die zo gek is als maar kan en totaal ontoerekeningsvatbaar. Dan kun je concluderen dat een zinnig mens zo iets niet doet. Dat gaat in dit geval niet op en dat maakt het extra schrijnend. Je probeert het te begrijpen maar dat kun je niet.'

Het vonnis van de rechter luidt 2,5 jaar gevangenisstraf en TBS. De motivatie voor de veel kortere gevangenisstraf is dat het ziektebeeld, schizofrenie, zich ontwikkelt en dat een spoedige behandeling gewenst is. Daarnaast gaat de rechtbank uit de kwalificatie zeer sterk verminderd toerekeningsvatbaar en acht de poging moord op een van de drie slachtoffers niet bewezen. Officier Nijkerk gaat daarop in hoger beroep. 'De motivatie van de rechtbank is goed te volgen, maar ik ben het er niet mee eens. Een straf is ook bedoeld als vergelding en dan vind ik 2,5 jaar te weinig. Ik vind het nodig een signaal af te geven: dit is onacceptabel, blijf van de mensen in de publieke sector af!'

Tekst: Mary Hallebeek

Slachtoffer Informatie Punt

Klantgerichtheid voorop bij SIP Den Haag

Het Haagse Slachtoffer Informatie Punt (SIP) vervult een voortrekkersrol binnen het OM. Uit binnen- en buitenland is er belangstelling voor de opzet van één loket voor slachtoffers van ernstige misdrijven of verkeersongevallen en hun nabestaanden. Opportuun volgde een dag het wel en wee bij het steunpunt. 'We brengen de balans van Vrouwe Justitia meer in het voordeel van het slachtoffer.'

Marianne Rosendaal * (60) wacht in een spreekkamer van Slachtofferhulp. Loes Miedema heeft haar een bekertje koffie gegeven, dat Rosendaal trillend neerzet. 'Gek', zegt ze zacht, 'Ik dacht dat ik het aardig had verwerkt, maar nu komt het heel erg naar boven.' Miedema pakt haar hand. 'We gaan zo beginnen met het opstellen van uw verklaring. Dat gaan we doen in uw eigen woorden.' Rosendaal knikt van "nee" als wordt gevraagd of ze bij de zitting wil zijn. 'Ik wil hem nooit meer zien', zegt ze vastberaden, 'nooit meer, daarom zit ik hier.' Drie jaar geleden zou mevrouw Rosendaal nog op een piepkleine afdeling op de negende etage van het Paleis van Justitie haar verhaal moeten doen. Het is bijna symbolisch te noemen dat ze nu op de professioneel en ruim ogende zesde etage bij het SIP rustig kan vertellen wat haar is overkomen. Voor 2005 was het maar de vraag of Rosendaal wel haar weg had kunnen vinden. Voor de ondertekening van het convenant tussen OM, politie, Slachtofferhulp en Schadefonds Geweldsmisdrijven zat iedere

partij in zijn eigen huisvesting. Het was ook maar de vraag of mevrouw Rosendaal in het prille begin van SIP in 2005 wel was doorgedrongen tot het informatiepunt. Binnen de kortste keren knalde bij een overweldigende belangstelling de telefooncentrale eruit. En dat niet alleen. Ook het gespecialiseerde personeelsbestand van het SIP barste uit de toegewezen ruimte. Sindsdien zit SIP op de zesde etage, dat is al dichterbij de begane grond. 'En de volgende stap is dat we binnenkort bij de ingang een balie openen', zegt officier van Justitie Roland Knobbout, voorzitter van de stuurgroep Slachtofferzorg. 'Daarachter komt een ruimte waar slachtoffers naar toe kunnen als er een zitting is. Nu nog kunnen ze in de wachtruimte geconfronteerd worden met verdachten en hun medestanders.' De balie wordt daarnaast letterlijk hét loket van SIP. Knobbout ziet in de nieuwe huisvesting een bevestiging dat slachtoffers en nabestaanden een steeds belangrijker rol krijgen toebedeeld in het strafproces. Tot voor kort werd met hun belangen mondjesmaat

rekening gehouden. 'Voor daders spannen zich hier in dit gebouw vierhonderd OM'ers zich in. Voor het slachtoffer is tot voor kort geleden maar beperkte belangstelling en een beperkt budget. Ik vind dat een slachtoffer recht heeft op goede dienstverlening; hij moet zijn rechten kunnen effectueren. Met de inspanningen van het SIP brengen we de weegschaal van Vrouwe Justitia meer in balans.' Met trots wijst Knobbout op de ruimte waar de SIP-quick-service-balie en opvangruimte zal komen. Naast de draaideur, voor de balie van de rechtbank. 'Een A-locatie zou een makelaar zeggen.'

Het is nog vroeg op de dag. In de kamer van coördinator Dik Johan Veldhuizen hangt een groot plasmascherm. Daarop is te zien hoe de intake verderop in de gang bij de telefooncentrale verloopt. 'Aangeboden gesprekken: 0', staat er. En ook: 'Aangeboden gesprekken: 23', 'Verwerkt: 23', 'Gespreksduur: 3.12' en 'Servicegraad: 98%'. Veldhuizen wijst op het scherm. 'De centrale is een onmisbare schakel in ons systeem van één loket voor de

V.l.n.r.: Dik Johan Veldhuizen, coördinator SIP; Ineke Verschure, vrijwilliger van Slachtofferhulp Nederland; Frans van der Ham, Henk van der Wurf en Gerard van Hoven, vrijwilligers van Slachtofferhulp Haaglanden. Foto: Onno Kummer

slachtoffers en nabestaanden.'

De opzet van het SIP is klant- en kwaliteitsgericht. De politie geeft de namen van slachtoffers en nabestaanden door aan het arrondissementsparket. Bij de intake van het slachtoffer wordt door het SIP per delict verteld wat de rechten en mogelijkheden zijn. Knobbout: 'Er wordt een reëel beeld geschetst. De verwachtingen zijn soms erg hoog gespannen. Dan denken slachtoffers dat ze voor een klap in hun gezicht een fors bedrag aan schadevergoeding kunnen eisen.'

Dat slachtoffers het SIP goed weten te vinden, blijkt uit de cijfers. Het aantal gesprekken via de centrale is vorig jaar met meer dan vijftig procent gestegen ten opzichte van 2006. Het aantal nadert de twintigduizend. Ook doen veel instanties een beroep op de expertise van het SIP. Daarnaast zijn er nog eens vijftigduizend brieven verstuurd. Daarin krijgen slachtoffers en nabestaanden informatie over hun rechten of bijvoorbeeld de datum van een zitting. Ook belt één van de "agents", zoals de medewerkers van de

centrale worden genoemd, om het vonnis mee te delen. 'Een deel van de slachtoffers wil - heel begrijpelijk - niet bij de uitspraak zijn', weet Knobbout. 'Voor hen is het fijn als het SIP ze op de hoogte houdt. In het verleden hadden mensen het gevoel dat ze van het kastje naar de muur werden gestuurd. Nu kunnen ze voor al hun vragen bij ons terecht. Dat geldt ook voor hoger-beroepszaken, want we werken ook voor het ressortparket'. Wie wel zelf aanwezig wil zijn of de verklaring ook zelf wil voordragen kan begeleid worden naar de zitting. Een medewerker heeft dan zichtbaar voor iedereen een oranje badge op.

De centrale wordt deze ochtend bezet door twee agents. Eén van Haaglanden en de ander is van Hollands-Midden. De twee politiekorpsen doen van het begin af mee aan het convenant. Coördinator Veldhuizen, zelf afkomstig uit Rotterdam-Rijnmond: 'Bij het SIP hebben we toegang tot alle informatie in de betreffende korpsen, maar natuurlijk ook van Slachtofferhulp Nederland en het

OM 'Dat de oude centrale "eruit knalde" was achteraf gezien een geluk bij een ongeluk. 'In het nieuwe systeem weten we precies wat de belasting is. Wordt het teveel, dan kan er meteen door een extra kracht bijgesprongen worden.' Knobbout, enthousiast: 'Voor het eerst sinds 2005 hebben we minder aangiftes maar wel meer slachtoffercontacten. 2007 is een oogstjaar geweest.'

De officier heeft al veel collega's van andere parketten over de vloer gehad. Ook zijn er delegaties uit Duitsland en Japan komen kijken hoe het SIP in Den Haag werkt. Vanuit het Parket-Generaal is de belangstelling groot. Begin dit jaar zei procureur-generaal Rieke Samson op het symposium "De praktijk van drie jaar spreekrecht" dat binnen het OM 'slachtofferzorg en alles wat daarmee samenhangt van bijzaak steeds meer een hoofdzaak' is geworden. 'In concreto gaat het OM vooral inzetten op twee zaken: onderscheid tussen standaard en maatwerk in de slachtofferzorg en verdere verbetering van het 1-loket-model.'

Slachtoffers en nabestaanden hebben sinds 1 januari 2005 spreekrecht. Daar wordt in toenemende mate gebruik van gemaakt, ook op het Haagse parket. PG Samson toonde zich op het symposium een groot voorstander, al begrijpt ze dat binnen het OM bedenkingen waren bij de introductie van het spreekrecht. 'Is dat nou écht nodig, was grosso modo onze reactie. Immers, ook daarvoor konden slachtoffers al verzoeken om hun vordering benadeelde partij mondeling toe te lichten. In de praktijk stonden rechters dan vaak toe dat slachtoffers iets mochten zeggen. Maar dat was dus op uitnodiging van de rechter. Een recht is natuurlijk iets anders dan een gunst. In die zin versterkte de Wet Spreekrecht de positie van het slachtoffer'.

Er was nog een aarzeling, herinnert Samson zich: 'We waren er niet zo voor uit angst voor ellenlange zittingen en te emotionele toestanden die niemand meer in de hand zou hebben. Iets anders was dat het OM vreesde dat slachtoffers wel eens door de advocaat van de verdachte als getuige gehoord zouden gaan worden. Dat zou én voor het slachtoffer een emotionele belasting zijn én het requisitoir van de officier kunnen doorkruisen. Mede daarom bepaalde de wetgever dat slachtoffer en nabestaanden zich in het spreekrecht moesten beperken tot de

persoonlijke gevolgen van het misdrijf en niet in de bewijsvoering mochten treden. De beperking lijkt in de praktijk goed te werken.

Knobbout kent de voetangels en klemmen uit de praktijk. 'Slachtoffers en nabestaanden van zware delicten, ernstige verkeersongevallen nodigen we uit voor een gesprek met de zaaksofficier of bij hoger-beroepszaken de zaaksadvocaat-generaal. Die legt precies uit wat er staat te gebeuren. Maar ook de wederpartij kan zijn zegje doen. Als uit dat gesprek komt dat ze een slachtofferverklaring willen opstellen of vragen hebben over mogelijke schadevergoeding, dan proberen we dat op één dag te regelen. Dat is ook één van de voordelen als je in hetzelfde gebouw zit. Bij een onbekende dader kijkt het Schadefonds Geweldsmisdrijven of schadevergoeding mogelijk is.'

Mevrouw Rosendaal verontschuldigt zich. Haar "geval" is misschien 'nietig, vergeleken bij andere slachtoffers, 'maar het heeft zo'n invloed gehad op mijn leven'. De rapporteur van Slachtofferhulp stelt haar gerust. Rosendaal: 'Ik was zo blij toen ik vier jaar geleden eindelijk weer hier in het westen kon komen wonen, dichtbij mijn familie.' Tot Meneer B. de parterre naast haar ging huren. Rosendaal nodigde B. uit voor een kennismaking met een kopje koffie. 'Ik dacht nog, vriendelijkheid kost geen geld en je maakt er mensen blij mee.' Miedema schrijft alles nauwgezet op. B. bleek er genoeg in te scheppen buurtgenoten tegen elkaar op te zetten. Ook een andere buur, mevrouw W., werd in zijn intriges betrokken. Zo zelfs zo dat de vriendinnen Rosendaal en W. bonje kregen. Daarop wilde Rosendaal niets meer met hem te maken hebben. 'Toen begonnen zijn pesterijen en bedreigingen. Hij stond voor mijn raam, hij hing over de schutting, hij maakte rare gebaren, hij schold me uit en hij bedreigde me met de dood, niet alleen overdag maar ook 's nachts.' Rosendaal durfde nog maar nauwelijks de straat op. Ze sliep slecht, kreeg hartkloppingen en buikkachten. Haar grote hobby - de tuin - moest ze uit angst opgeven. Ze kreeg het advies aangifte te doen. Met een vrijwilliger van Slachtofferhulp deed ze dat. En nu zit ze bij het SIP om haar verklaring af te geven. Miedema: 'Die ga ik nu uitwerken. U krijgt haar thuis en als u het er mee eens bent, dan gaat zij ondertekend naar de politierechter. Die zal haar voorlezen'. Rosendaal knikt. Met hulp van vrijwilligers van Slachtofferhulp vult ze even later het Voegingsformulier in.

De voegingsadviseur zal nazien op welke schadevergoeding ze recht heeft en de schadebemiddelaar kijkt of het geld al voor de zitting binnen kan zijn. 'Ik vind het best,' zegt Rosendaal, 'het gaat me niet om het geld. Ik wil genoegdoening. Hij heeft anderhalf jaar mijn leven verpest.' Na nog geen uur na binnenkoms wordt Rosendaal naar de uitgang gebracht. 'Wat een opluchting,' zegt ze bij het afscheid. Miedema: 'We bellen u over de uitspraak, maar u mag ook altijd zelf contact opnemen hoor.'

Knobbout vindt dat de slachtofferrecht in zo'n korte tijd al aardig is ingeburgerd in het rechtssysteem: 'Ook als er geen verklaring is, zijn er veel rechters die vragen of er slachtoffers in de zaal zitten. Die geven uit eigen initiatief de gelegenheid aan gedupeerden hun zegje te doen.' Dat is in zijn ogen een teken dat de slachtofferzorg ook onder rechters een plaats aan het krijgen is. 'De onwennigheid is eraf. Al blijven we er alert op dat rechters, en ook advocaten, echt luisteren

naar een slachtoffer of nabestaande. Als ze dat niet doen, spreken we ze daar op aan. Omgekeerd ontvangen wij ook graag feedback. Daar doen we ons voordeel mee.'

De officier merkt dat burgers onder Amerikaanse invloed anders gaan aankijken tegen een terechtzitting. 'Burgers willen niet meer louter een papieren zitting. Emotie in de rechtszaal wordt steeds gewoner gevonden. Daarnaast snapt iedereen dat degene die schade lijdt door een misdrijf niet alleen een financiële vergoeding dient te krijgen. Die verdient het ook om een stem te krijgen. Dat helpt bij het verwerken. Als ze niet meer van het kastje naar de muur worden gestuurd, maar zoals bij het SIP adequaat worden bijgestaan, dan zullen slachtoffers en nabestaanden het gevoel krijgen dat ze tot hun recht zijn gekomen.'

Tekst: Louis Cornelisse

*) Naam veranderd om privacyredenen.

Cijfers SIP

	2005	2006	2007
Aantal gevoerde telefoongesprekken	11.262	12.500	19.376
Hulp bij invullen voegingsformulier	170	326	470
Gecontroleerd en verstuurd naar zitting	248	984	1408
Spreekrecht	33	40	40
Schriftelijke slachtofferverklaring	158	566	524

Verruwing?

Bij de presentatie van mijn verslag over 2007 plaatste ik het thema verruwing op de agenda van mijn overleg met de Tweede Kamer. Bij de presentatie van mijn verslag in de Tweede Kamer – die dit jaar voor het eerst in ons vijfentwintigjarig bestaan in de plenaire vergadering plaatsvond – heb ik mijn zorgen uitgesproken over de verruwing – ook – van de kant van de overheid. De overheid zou volgens mij zelf meer het goede voorbeeld moeten geven. Dit vormde ook het voor de hand liggende advies van de commissie over “uitdragen kernwaarden van de rechtstaat” onder leiding van de voorzitter van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid Van der Donk.

Mijn agendering van het onderwerp verruwing leidde tot verschillende reacties. In de media werd de discussie op veel plaatsen constructief opgepakt. Maar vanuit de Haagse kringen rond het Binnenhof klonken ook andere geluiden. De Minister-President zette mijn agendering direct weg als een zwart-wit verhaal. De Tweede Kamer had lof voor het verslag, maar stelde dat mijn beeld te eenzijdig zou zijn: ook de burger misdraagt zich.

Ik vind deze opmerking weliswaar van belang – ook ik heb steeds aangegeven dat een deel van de burgers zich soms misdraagt – maar niet van doorslaggevend belang. In de Volkskrant werden de reacties als een “jij-bak” van de politiek in de richting van de burger afgedaan. Ik stoor mij eraan dat de discussie die mij van belang lijkt in de kiem gesmoord dreigt te worden met iets als deze jij-bak

en met het neerzetten van mijn verhaal als zwart-wit. Het gaat immers om het volgende: is er sprake van verruwing tussen burger en overheid en moeten we daar wat aan doen? Op welke wijze kan de overheid zelf het goede voorbeeld geven?

Naast mijn onderzoek in concrete zaken leg ik op veel plaatsen mijn oor te luister en praat ik met veel mensen. Wat zegt iemand van het OM als ik vraag naar verruwing? Soms schort het aan opleiding bij officieren, luidt het antwoord, en gebrek aan tijd en aandacht voor concrete zaken komen ook aan de orde. Kan een AG ter zitting zonder de zaak zelf te bestuderen volstaan met de aantekeningen van zijn ondersteuning?, is de voorzichtige vraag. Is er zo nu en dan geen twijfel bij de zin van de vervolging in bepaalde zaken? Heeft de “crime fighters”-identiteit die bij sommige OM’ers opspeelt geen afbreuk gedaan aan de magistratelijke afweging? Ik spreek ook met zekere regelmaat rechters. Een reactie uit dat veld vult dit beeld aan met het voorbeeld van een moeder die bij de arrestatie van haar zoon haar boosheid uitte tegenover de politie en vervolgens zelf ook vervolgd werd. O ja, en dan de knaap die in een probleemwijk zijn vriend uitliet en met het laatste glas bier op de stoep voor zijn deur afscheid nam: zonder discussie direct een bon. Het aanbod om het glas even op de deurmat te zetten was niet voldoende: sterker nog ook het identiteitsbewijs moest nog getoond. Nee, zijn vriendin mocht dat niet even uit huis aanreiken.

Dit beeld sluit aan bij een onderzoek van Gabriël van de Brink, dat is gepubliceerd in de bundel *Werken aan behoorlijkheid*, de Nationale ombudsman en zijn omgeving. Gedurende 25 jaar is de interactie tussen openbaar gezag en burger steeds meer kort angebonden. Niet alleen hebben sommige burgers een kort lontje, ook het openbaar gezag kiest voor lik-op-stuk en zero-tolerance. Het contact kan zo snel uit de hand lopen. Uit vele dossiers die ik bestudeer blijkt dat de communicatie tussen burger en openbaar gezag met deze benadering armzalig wordt. Bij een lezing die ik onlangs hield voor de politie over hun motto “waakzaam en dienstbaar”, noemde ik dit “een povere samenleving” en kreeg alom bijval van de aanwezigen.

Een recent werkbezoek bij een risicowedstrijd leert mij dat de politie heel ervaren is in het vermijden van escalatie en dat daarvoor een beetje ruimte over en weer nodig is. Ook neemt de deskundigheid toe waardoor in samenwerking met de voetbalondernemers tuchtrecht en strafrecht nauw op elkaar afgestemd worden. Ik stelde de vraag: “Wie werden in de afgelopen jaren hier aangehouden?” Het antwoord luidde: “Zonder uitzondering mannen die te veel alcohol en pillen ingenomen hebben”. Dat is dus het probleem.

De kern van mijn discussie luidt: hou rekening met de meer dan 98% mensen die zich netjes gedragen. Die belasting betalen, die zich zorgen maken over een goede samenleving en die betrokken zijn bij de publieke zaak. Naar mijn waarneming ligt nu in het openbaar bestuur, maar ook in de media te veel nadruk op de naar verhouding heel kleine groep burgers die niet deugt. Dat is psychologisch heel onverstandig. Als je net als iedereen weggezet wordt als onwettig en crimineel, waarom zou je dan nog aan de wet houden? De werkelijkheid is anders: in onze samenleving kunnen we bouwen op heel veel mensen die deugen. Daarom moet iedereen die voor de overheid werkt die deugd koesteren: Burgerschap verzilveren was daarom het thema van mijn verslag over 2007.

*Alex Brenninkmeijer,
Nationale ombudsman
Reageren?
alex.brenninkmeijer@nationaleombudsman.nl*

‘OM, ga zo door’

COC-voorzitter Frank van Dalen ziet aanpak geweld tegen homo's verbeteren

Euforisch was de homobeweging na de komst van het homohuwelijk. Wat was er nog te wensen? Heel veel, zo bleek na de desillusie door geweld en intimidatie. Met een wensenlijst klopte COC-voorzitter Frank van Dalen in 2007 aan bij procureur-generaal Harm Brouwer. Van Dalen wil niet opnieuw te vroeg juichen, maar ziet de aanpak van geweld tegen homo's verbeteren. 'Ga zo door, OM.'

'We hebben het zelf bijna niet in de gaten, maar uit angst voor geweld passen we ons ontzettend aan. Een vriendin zei het mij eens: als er op straat iets vervelends naar een groepje homoseksuele mannen wordt geroepen, gaan die mannen direct stoerder lopen en met lagere stem praten. Toen er laatst een geweldsincident was hoorde ik zeggen: "Tja, dan moet je als homo's ook maar geen hetero's provoceren." Dat werd door een homo gezegd! Terwijl de "provocatie" hand-in-hand lopen was.'

Nederland is veel minder homovriendelijk geworden, stelt Frank van Dalen, voorzitter van de belangenorganisatie COC. Die trend wordt niet bevestigd (want nauwelijks geregistreerd) door harde cijfers over bijvoorbeeld discriminatie en homofobie geweld. Maar veelzeggend acht Van Dalen het straatbeeld in Amsterdam. 'Als Amsterdam echt hét homoparadijs zou zijn, dan zou je je nek moeten breken over de homoseksuelen die er hand in hand over straat lopen. Wat opvalt is dat ze dat juist niet doen. Wij homoseksuelen kunnen ons, anders dan allochtonen of vrouwen, onzichtbaar maken door geen homogedrag te etaleren. Dat we dat massaal

doen, zegt iets over de vraag hoe homovriendelijk Nederland tegenwoordig is. We doen heel erg aan zelfcensuur. In de provincie ben je tegenwoordig beter af, wordt er dan gekcherend gezegd.'

Euforisch waren ze bij het COC in april 2001, toen het huwelijk werd opengesteld voor stellen van het zelfde geslacht. 'We hadden het gevoel dat we klaar waren omdat alles geregeld was. Wat hadden we immers nog te wensen?'

De roze wolk maakte plaats voor de rauwe werkelijkheid. Zoals de uitspraken van de Rotterdamse imam Khalil el-Moumni die homoseksualiteit een besmettelijke ziekte noemde en de publicatie van 'Weg van de Moslim' waarin werd gesteld dat homo's van flatgebouwen af konden worden gegooid. Of het toenemend geweld bij mannenontmoetingsplaatsen, waarop het lokale bestuur niet zelden reageerde door die plekken te sluiten. Of premier Balkenende, die zich tijdens een bezoek aan Indonesië tegen studenten liet ontvallen dat hij als kamerlid destijds tegen het homohuwelijk had gestemd. Van Dalen: 'Dat alles gaf ons het gevoel: is de tolerantie dan fake?'

Hoewel de Amsterdamse politie vooruitstrevend is, en het korps projecten als "Roze in het Blauw" kent, reageerde het korps bij incidenten soms ook verkeerd, meent Van Dalen. 'Als er in het uitgaansleven een incident op straat ontstaat waarbij homoseksuelen het slachtoffer zijn of dreigen te worden, treedt de politie te vaak op alsof het een dronkemansruzie betreft. De vechtenden worden gescheiden. De openbare orde hersteld. En de daders zijn even later gevlogen. Maar zo'n incident is het moment om daders in te rekenen en daarmee het slachtoffer te laten zien dat de politie geweld tegen homo's niet tolereert.'

Schelden doet geen pijn, en je kunt toch aangifte doen? Zo reageert menig burger en agent. Van Dalen haalt de schouders er niet over op. 'Onderschat niet het gevoel dat je hebt als je om wie je bent wordt uitgescholden. Gediskwalificeerd als mens. En tegelijkertijd vrees je: what's next? Blijft het bij scheldwoorden en intimidatie alleen?'

'Het beeld is dat het de feminiene typjes zijn die in elkaar geslagen worden. Het omgekeerde is waar: bomen van kerels worden in elkaar gerost, met gescheurde oogkassen en nekletsel als gevolg. Vol schaamte moet zo'n man dan

Van Dalen: 'Zoek contact met de homo community.' Foto: Pascal Ollegott

bij zijn aangifte vertellen dat hij door snotapen van 17 jaar in elkaar is geslagen. Op het bureau moet hij weer "uit de kast" komen en afwachten hoe een agent dat opneemt.'

Het blijft, ook voor instanties als scholen en woningcorporaties, toch vaak een lastig onderwerp, homoseksualiteit. Van Dalen vermoedt te weten hoe dat komt. 'Het heeft natuurlijk rechtstreeks te maken met wat er in de slaapkamer gebeurt, achter de gordijnen. De meeste mensen praten niet zo graag over seksualiteit. En bij homoseksualiteit speelt de angst dat wie er over praat, er misschien van wordt "verdacht" zelf die voorkeur te hebben.'

Vorig jaar sprak Van Dalen drie keer met procureur-generaal Harm Brouwer over geweld tegen homo's. 'Dat waren positieve en professionele gesprekken', blikt Van Dalen terug. 'Brouwer had zich er makkelijk van af kunnen maken omdat het aantal zaken waarover het gaat, voor het OM weliswaar beperkt is. Maar hij vond dat de maatschappelijke onrust zo zwaar woog dat het OM het zich niet kan veroorloven om het probleem te laten liggen. Brouwer heeft leiderschap

getoond, niet gedraald en het probleem opgepakt.'

Het liefst had het COC gezien dat discriminatie en geweld zou worden aangepakt via strafbaarstelling van *hate crime*. Dergelijke wetgeving komt er waarschijnlijk niet: het is te lastig te bewijzen dat incidenten hebben plaatsgevonden omdat verdachten echt met het motief van haat tegen een bevolkingsgroep hebben gehandeld.

Maar Van Dalen is blij dat de keten voor de aanpak van discriminatie op orde wordt gebracht. De politie wordt gestimuleerd om het homofobe karakter van discriminatie of geweld expliciet in het proces-verbaal op te nemen. En verder is in december 2007 de Aanwijzing Discriminatie in werking getreden. Daarin is opgenomen dat niet de politie, maar alleen het OM kan beslissen een zaak te seponeren. De aanwijzing schrijft verder voor dat vanaf april 2008 alle politieregio's een overleg kennen waarin een discriminatieofficier, een contactfunctionaris van de politie en een medewerker van het Anti Discriminatie Bureau aanschuiven. De lokale COC's kunnen het ADB "voeden". Dit overleg zorgt er ook voor dat de verschil-

lende vormen van discriminatie worden geregistreerd.

'Verder ben ik gelukkig met de stapeling van strafverzwaring uit de Aanwijzing. Als geweld een homofob karakter heeft, wordt de strafeis met een kwart verhoogd. Als er sprake is van een willekeurig slachtoffer kan de straf eveneens met een kwart worden verhoogd en als er sprake is van geweld door een groep kan de straf met een kwart verhoogd worden. Bij homofob geweld is vaak sprake van alle drie de strafverzwarende gronden. Een totale verhoging van vijfenzeventig procent is dus meestal mogelijk. Al missen we dan de maatschappelijk belangrijke symbolische werking van hate crime wetgeving, materieel gezien is dit pakket net zo effectief. Dan is het wel van belang dat de aangiftes goed zijn opgenomen.'

Van Dalen heeft goede hoop. Hij is ervan overtuigd dat verandering van beleid echte verandering kan betekenen. 'In de Reguliersdwarsstraat - een bekende "homostraat" - is de sfeer ook verbeterd. De laatste tien jaar, zo hoor ik van portiers, was het aantal incidenten tegen homoseksuelen enorm gestegen. Maar nadat de politie de straat heeft opgenomen in de surveillanceroute, vinden die incidenten nauwelijks meer plaats.'

'Politie en justitie kennen de homogemeenschap vaak niet. Mij verbaasde dat de politie en de COC tot voor kort helemaal geen contact hadden, waardoor men geen idee had welke kroegen we bezoeken, welke feesten we vieren, welke tijdschriften we lezen. Als je die expertise hebt kun je effectiever zijn. Bij de Groningse HIV-zaak heeft de Groningse politie er heel verstandig aan gedaan direct contact te zoeken met specialisten uit het Amsterdamse korps, met het COC, met de GGD, met het Landelijk Expertise Centrum Diversiteit van de Politieacademie. Zoek contact met de homo-community, zodat je van die infrastructuur gebruik kunt maken. Leg als officier via gay-media uit waarom je eist wat je eist, dan bevordert je de aangiftebereidheid. Als ik het nu aan persofficieren vraag, hebben ze geen lijst met contactpersonen uit de homocommunity.'

'Harm Brouwer zei me dat 2008 voor het OM de lakmoesproef wordt of het ingezette discriminatiebeleid gaat werken, en wij zullen dat kritisch volgen. Buiten wordt het steeds mooier, de terrassen raken vol; nu moet blijken of er echt iets verandert. Maar ik ben blij met de inzet van het OM. Ga zo door.'

Tekst: Pieter Vermaas

‘Stuur mee met Europees OM’

Anders heeft Nederland straks het nakijken

Nederland moet niet langer sceptisch afwachten, maar méésturen bij de komst van een Europees OM, schrijft hoogleraar internationaal recht Gerard Strijards. Want niet alleen kan de rechtsmacht van de Europese aanklager straks groot zijn. Ook staat ons opportuniteitsbeginsel op het spel.

In het Verdrag van Lissabon wordt de oprichting van een Europees Openbaar Ministerie voorzien (art. 69E). Het Verdrag amendeert de institutionele basisverdragen van de Europese Unie (EU). Die oprichting wordt gepresenteerd als een vorm van “geïntensiveerde rechtshulp”. Het Verdrag blijft aan de voorzichtige kant. De tekst luidt dat de Raad van Ministers (en dan zijn hier bedoeld: de “JBZ-ministers”, dat zijn de Ministers die op nationaal niveau gaan over de Justitie-aangelegenheden en “binnenlandse zaken”) tot die oprichting kan besluiten. Er is voor dat besluit eenstemmigheid vereist en het EU-Parlement moet het goed vinden. Maar nu komt het: komt het niet tot die eenstemmigheid, dan kunnen tenminste negen lidstaten verzoeken om zo’n oprichtingsbesluit alsnog in behandeling te nemen. En gaat de Raad dan niet overstag, dan kunnen die negen alsnog tot die oprichting besluiten. Dat betekent dus: twee “strafvorderlijke blokken” binnen de Unie: de partijen die de rechtsmacht van dat Europees Openbaar Ministerie wél en die, welke die macht niet erkennen. Hier wordt dus afbreuk gedaan aan de idee, dat de Unie één rechtsruimte oplevert, met één, uniforme laag van regels tussen de lid-staten. Die twee blokken

zullen wél moeten samenwerken in strafzaken. Dat Europese Openbaar Ministerie zal rechtshulp gaan vragen aan lid-staten uit het “onwillige blok”. Die “unwilling parties” worden dan via een zijweg alsnog gedwongen de jurisdictie van dat Europese Openbaar Ministerie te erkennen.

Waar staat Nederland?

Tot op heden is Nederland ten aanzien van de optuiging van de Unie met een “strafvorderlijke rechtslaag” redelijk Euro-sceptisch geweest. Voor Den Haag hoefde het allemaal niet zo, en zeker gold dat voor zo’n Europees Openbaar Ministerie. Dat was in zoverre nog niet zo gek, omdat Nederland altijd op de rem zou kunnen gaan staan bij zo’n oprichtingsbeslissing. Eenstemmigheid onder de lid-staten was vereist, ook in de teksten van de grondwet-2004. We konden dus altijd nog zien. Laat éérst de Europese Commissie maar eens met de voorgeschreven uitvoeringsregelgeving komen voor zo’n instituut en bevat het ons niet, dan klinkt ons “neen” krachtig door de Brusselse microfoons. Dat wordt natuurlijk anders als negen landen tot die oprichting besluiten – waarbij zij een model kiezen waaraan zij nationaal min of meer gewoon zijn – waarbij Nederland enerzijds het nakijken heeft en anderzijds,

zijdelings, dat instituut tóch als Unie-orgaan moet gaan erkennen. Twee dingen zijn van belang: (a) de rechtsmachtkring van dat Europees Openbaar Ministerie is eigenlijk in het Verdrag van Lissabon onbepaald. Die kring kán uitgebreid worden tot ernstige misdrijven met een “grensoverschrijdend aspect”. Maar dáár kan heel veel onder vallen: mensen-smokkel, mensenhandel, sekstoerisme waarbij minderjarigen worden geëxploiteerd, drugsdelicten, ICT-crime. (b) De uitvoeringsregels moeten opgeven hoe het Europees Openbaar Ministerie de vervolgingsbeslissing moet nemen. De vraag is: is hier ruimte voor het opportuniteitsbeginsel, zoals wij dat verstaan (vervolgning alleen als maatschappelijke belangen dat indiceren) of het legaliteitsbeginsel (vervolgning moet als een misdrijf ter kennis komt van het Openbaar Ministerie terwijl er geen technische vervolgingsbeletselen zijn)? Achter de schermen woedt een strijd, waarbij de “legalisten” vertrekken van een karikaturale invulling van met name het Nederlandse “opportuniteitsbeleid”. Die bewoners van de gezellige moerasdelta gedogen maar. Dan denken de Lissabontrekkers vooral aan het drugsbeleid, maar ook aan een “gedoogcultuur” waarbij

Illustratie: Sjaak Klunder

bepaalde frauduleuze handelingen waardoor de Unie wordt tekortgedaan worden geaccepteerd (ontduiken van heffingen en afdrachten, inbreuken op intellectuele eigendom, concurrentievervalsing). En onvermijdelijk komt de haven van Rotterdam dan even voorbij.

Politiek en Europees OM

Van het Nederlandse Openbaar Ministerie kan men zeggen dat het op redelijke afstand staat van “de politiek”, althans voor wat betreft de dagelijkse vervolgingspraktijk. In belangrijke, “gevoelige” zaken is dat misschien wat anders. Dan anticipeert het College van Procureurs-Generaal echt wel op de politieke gevolgen die de concrete vervolgingsbeslissing zou kunnen hebben. Maar het zou onjuist zijn om te zeggen dat het Openbaar Ministerie voor wat betreft de aanwending van het vervolgingsmonopolie steeds, over de hele linie, in concreto ondergeschikt is aan de Minister van Justitie. Die bewindspersoon kán aanwijzingen geven in een concrete zaak. Juist omdat hij dat kán, zal het Openbaar Ministerie zodanig positie kiezen dat hij dat niet hoeft.

De verhoudingen zijn, voor de buitenlandse buitenstaander, ingewikkeld. Op hem maakt de relatie tussen het Nederlandse

Openbaar Ministerie en zijn Minister van Justitie de indruk van een ingewikkelde dans, met een Turkse trom (die het ritme aangeeft) en een trekfluit (die de bewegingen bepaalt) waarbij de partners twee stappen vooruit en één achterwaarts maken, waarbij in schijn de startposities verlaten worden, die, nadat de trom is uitgebeukt, steeds weer ingenomen blijken te zijn. Voor “Brussel” is dat allemaal veel te ingewikkeld. Dat Europees Openbaar Ministerie, dat moet maar onderhorig zijn, als een soort agentschap, aan de JBZ-Commissaris uit de Commissie. Dus niks rechterlijke status. En die Commissaris moet maar richtlijnen ontwikkelen om te beslissen, of een misdrijf voldoende “grensoverschrijdend” van aard is om de competentie om tot vervolging over te gaan te reserveren voor het Europees Openbaar Ministerie. En nogmaals: “grensoverschrijdend”, dat is een onbepaald bijvoegelijk naamwoord. Daar kan, dat hebben we in het Verdrag van Nice wel gezien, van alles en nog wat onder vallen.

Bedenk dat de beslissingen van de JBZ-Commissaris democratisch op Unie-niveau veel gebrekiger gelegitimeerd zijn dan die van de Nederlandse Minister van Justitie ten aanzien van de vervolging (als hij die al

echt neemt, wat vrijwel nooit gebeurt). De JBZ-Commissaris moet zijn beleid uitleggen aan het Europese Parlement. Maar dit kan die Commissaris niet “naar huis” sturen als het dat beleid niet accepteert. Dat wás niet zo, en dat blijft ook zo. Ook onder vigeur van “Lissabon”.

Wat te doen?

Opletten, dat moeten we doen. Vooral ten aanzien van de uitvoeringsregelgeving die art. 69E van het Verdrag voorschrijft. Dacht u niet dat de ambtenaren van Sarkozy die regels al aan het concipiëren zijn? De Franse President wil het tweede halfjaar van 2008, als hij de Unie voorziet, in de hoogste acceleratie verder. En vooral met dat Europees Openbaar Ministerie, want dat scoort goed. Als dat er toch komt, dan is het voor Nederland beter bij de “willing parties” te behoren. Dan is er nog te sturen. En verder: met onze nationale invulling van het opportuniteitsbeginsel zouden we de (Europese) boer op moeten. Als je het goed uitlegt zijn er echt wel landen die inzien, dat dat beginsel niet leidt tot ongebreidelde en willekeurig gedogen. Met name de voormalige Oostblok-landen, die nèt het systeem van de Stalinistische Prokuratura – het model, waarbij het Openbaar Ministerie militairement ondergeschikt was aan de regering – van zich hebben afgeschud, zoeken naar een model waarbij de vervolgingsbeslissing “op afstand” maar toch met volledige democratische legitimatie wordt genomen. Maar ik geef toe: Hard selling, boys.

Tekst: Gerard Strijards

We moeten de Europese boer op met onze invulling van het opportuniteitsbeginsel

‘Tegenspraak avant la lettre’

Bart Nieuwenhuizen over de “veiligheidsklep” CTC

Deals met criminelen, infiltratie, grootschalige DNA-bevolkingsonderzoeken: een greep uit de bijzondere opsporingsbevoegdheden waar de Centrale Toetsingscommissie (CTC) zich wekelijks over buigt. CTC-voorzitter Bart Nieuwenhuizen ziet, naast de adviserende taak aan het College, voor de commissie vooral een meedenkende rol weggelegd, een onbevooroordeelde blik waar het de inzet van bijzondere opsporingsmethoden betreft.

De CTC is een intern adviesorgaan van het Openbaar Ministerie (*zie kader*) en bestaat al meer dan dertien jaar. Is de CTC met zijn tijd meegegaan? Bart Nieuwenhuizen knikt bevestigend: ‘Absoluut’, zegt de CTC-voorzitter (en hoofdofficier Landelijk Parket). ‘In 1995 werd de CTC als beslisorgaan in het leven geroepen. De CTC moest daadwerkelijk toestemming geven voor de toepassing van opsporingsmethodieken met een bijzonder karakter of een groot afbreukrisico. Naar aanleiding van het rapport van de Commissie Van Traa is het een adviesorgaan voor het College geworden omdat Van Traa van mening was dat dit soort beslissingen door de top van het OM genomen moeten worden. Voor zover ik het kan inschatten, is de CTC in de loop van de tijd een commissie geworden die meedenkt over de manier waarop het onderzoek verloopt en kijkt of er wel aan alles gedacht is. Niet zozeer omdat we eigenwijze donderstenen zijn, misschien ook wel een beetje, maar ook omdat we moeten toetsen of er wel subsidiariteit en proportionaliteit in acht is genomen. De subsidiariteitstoets betekent dat we moeten afvinken of wel alle andere minder ingrijpende opsporingsmanieren zijn overdacht. We merken dat er een sfeer ontstaat dat mensen zeggen: “Goh, wat prettig dat er mee gedacht wordt.” We moeten natuurlijk

niet al te wijsneuzerig gaan doen maar in het algemeen gaan mensen wel tevreden van de CTC weg en denken: “Dat was een interessant gesprek, ik heb een paar nieuwe dingen gehoord”. Je zou kunnen zeggen dat de CTC een vorm van tegenspraak avant la lettre is. Er wordt met een onbevooroordeelde blik naar de zaak gekeken.’

Veiligheidsklep

De verplichting om advies te vragen wordt in het algemeen door de behandelend officier niet als hinderlijk ervaren, aldus Nieuwenhuizen. ‘Over de laatste twee jaar kan ik zo een paar voorbeelden noemen dat een officier zei: “Ik ben blij dat ik langs de CTC ben geweest.” Natuurlijk, negatieve adviezen worden niet graag gehoord. Dat is logisch, maar we hebben nu eenmaal met elkaar afgesproken dat er een veiligheidsklep inzit, dat er goed over de inzet van bepaalde opsporingsmethoden nagedacht wordt en dat het College deugdelijk geadviseerd wordt. Het College volgt vaak ons advies, maar het kijkt ook echt zelf inhoudelijk naar de zaak. Het komt in ongeveer tien procent van de zaken voor dat het College niet overeenkomstig het CTC advies beslist.’ ‘Collegiaal advies kan trouwens ook gevraagd worden, dat komt steeds vaker voor, dus dat

‘Als het moet is het advies snel geregeld.’ Foto: Joop Reyngoud

geeft wel aan dat men ons serieus neemt.’ Bart Nieuwenhuizen zegt tevreden: ‘Dat doet de rechtbank trouwens ook steeds sterker: ons serieus nemen. De rechtbank in Dordrecht heeft een keer gezegd: “We hoeven niet te toetsen, dat heeft de CTC al gedaan.” En we hebben een keer een rechter-commissaris meegemaakt die de bewaring had bevolen voor een kortere periode in afwachting van het advies van de CTC. We hebben trouwens ook tot aan de Hoge Raad weten vol te houden dat CTC-stukken interne stukken zijn die niet in het dossier moeten worden gevoegd, ook al vraagt de verdediging erom.’

vergadering en dan komen we vrij snel tot het advies. Vervolgens belt de voorzitter van de CTC kamer die het advies in behandeling heeft, rechtstreeks met de PG en die tikken het dan af met elkaar. Dat gaat echt razendsnel.'

Waarschuwt: 'Maar dan moet het ook wel echt spoed zijn, hoor. Want waar we niet intrappen is dat het eigen ongeduld bevredigd moet worden, dat komt ook wel voor, maar daar doen we niet aan. Overigens komen spoedvergaderingen steeds minder vaak voor omdat we tegenwoordig iedere week vergaderen, je hebt dus altijd binnen een termijn van één week een advies en ook een besluit van het College. Ik denk dat de CTC niet meer zo sterk als in het verleden als bureaucratisch wordt ervaren.'

heid, waar degene op wiens privacy je een inbreuk maakt zelf niet voor gekozen heeft, vindt het College het niet zo'n goed idee om het zonder advies te doen.'

Noodzakelijk

De CTC werd in 1995 ingesteld om een probleem uit de wereld te helpen: het gebrek aan een uniforme wijze waarop er binnen het OM werd omgegaan met de inzet van bijzondere opsporingsmethoden. Nu is er de Wet Bijzondere Opsporingsmethoden (BOB) en de Aanwijzing Opsporingsbevoegdheden, neergelegd in het handboek voor de opsporingspraktijk. Is het dan nog wel nodig het verplichte advies van de CTC te handhaven? 'Jazeker', meent Nieuwenhuizen. 'Wij zijn de laatste jaren bij het OM erg gefocust op verbetering van onze kwaliteit en het organiseren

'We merken dat men het prettig vindt dat er meegedacht wordt...'

Doorloopsnelheid

De vraag of het verplichte advies van de CTC niet tot aanzienlijke vertraging in het opsporingsonderzoek kan leiden wordt door Nieuwenhuizen ontkennend beantwoord. De CTC kan snel werken. 'Als het moet dan is het advies binnen een paar uurtjes geregeld. Stel: er doet zich een unieke kans voor om op een bepaalde middag in een woning af luisterapparatuur te plaatsen. Als dit ook praktisch haalbaar is, kan de CTC binnen een uur een advies dichten. Dat gaat dan telefonisch via onze babbelbox, dan zitten we met zijn allen in een virtuele

Privacy

De werkzaamheden van de CTC zijn de laatste jaren uitgebreid. Grootschalige DNA-bevolkingsonderzoeken behoren nu ook tot het werkterrein van de CTC. Met name bij onderzoeken waar de privacy in het geding is, is het advies van de CTC een vereiste. 'Afluisteren in een penitentiare inrichting, daar wilden wij eigenlijk wel vanaf', zegt Nieuwenhuizen. 'Maar het College wilde op dit gebied het CTC-advies toch handhaven. Het is ook wel gevoelig want je luistert af in een overheidsinstelling waar je iemand gedwongen neerzet. Onder die omstandig-

van kritische massa in het besluitvormingsproces. In die cultuur past zo'n CTC juist veel meer dan in het verleden. We merken dat de feedback die uit het CTC komt, steeds meer en vaker gewaardeerd wordt. De veiligheidsklep zit er ook in dat je een aantal beslissingen aan de top van het OM overlaat die daar op uniforme wijze mee omgaat. Het feit dat het College de taken van de CTC heeft uitgebreid, geeft aan dat zij ook vinden dat het een natuurlijk proces is van checks & balances, van kwaliteitsbevordering. Als je besluit dat een bepaalde opsporingsmethode, bijvoorbeeld het af luisteren in een woning, niet meer

‘...maar we moeten natuurlijk niet al te wijsneuzerig gaan doen’

langs de CTC gaat, dan lopen we juist het risico dat dit bijzondere en toch diep ingrijpende opsporingsmiddel in het ene deel van het land heel anders wordt ingezet dan in het andere deel van het land. Dat is toch raar voor het OM, dat één en ondeelbaar geacht wordt te zijn.

Het aardige is dat we ook een eigen bibliotheek hebben opgebouwd. We bestaan nu dertien jaar dus we hebben wel wat gezien in de wereld. De leden wisselen maar de kennis en expertise is geborgd in die bibliotheek. Dus je bereikt niet alleen een uniform maar ook een consistent beleid. We gaan ook wel eens “om”, bijna net als de Hoge Raad. Dat klinkt wel heel aanmatigend en arrogant. De CTC moet vooral ook niet de indruk wekken dat zij de wijsheid altijd in pacht heeft want dat is natuurlijk ook niet zo, het zijn ook maar mensen van vlees en bloed, maar het zijn wel allemaal mensen die *cherry picked* zijn. Ik hou er niet van Engelse termen te gebruiken, maar ik vind dat zo'n mooi woord: *cherry picked*.

De CTC-leden zijn echt gepokt en gemazeld op het gebied van grootschalige rechercheonderzoeken, die weten van de hoed en de rand. Ik ben niet uitgekozen, ik ben q.q. voorzitter dus ik hoef gelukkig niet slim te zijn. Ik moet voorzitten.’

Hofleverancier

Bart Nieuwenhuizen lacht: ‘Ik ben hofleverancier van de CTC. Als ik als hoofdofficier toestemming aan de CTC vraag voor bijzondere opsporingsmethoden die het Landelijk Parket wil inzetten, dan ben ik natuurlijk geen voorzitter en toets de zaak dus niet mee. Dat doen we altijd zo. Als er een Rotterdamse zaak komt, zit er geen Rotterdamse politiechef, want die kent de zaak ook uit anderen hoofde dus die stapt er dan even uit. We proberen die onafhankelijke blik te behouden. Hoewel,’ corrigeert Nieuwenhuizen zichzelf, ‘die term “onafhankelijk” hoort heel erg bij rechters. We moeten vooral niet uitstralen dat we op de stoel van de rechter zitten want CTC-leden

zijn OM’ers en zijn politiemensen. Maar met die onbevooroordeelde blik, laat ik het dan zo maar noemen, proberen we de schijn van belangenverstrengeling te vermijden.’

Regelzucht

De CTC is geen typisch voorbeeld van de regelzucht van de overheid, vindt Nieuwenhuizen. ‘Meer of minder regels blijft altijd een discussie. Over twintig jaar denken we daar weer heel anders over dan nu. Dat is continu in beweging. Je moet je als overheid aan de regels houden, als jij het niet doet, dan is het einde zoek in de samenleving. Zo theateraal, zo zwaar ligt het. De criminelen hoeven zich niet te storen aan regels dus die staan per definitie met 1-0 voor als het daarover gaat. Dat vind ik niet erg, het hoort erbij. Ik ben degene die de regels moet hanteren, ik vind het wel goed zo. Als er ooit regels komen waar ik het volstrekt niet mee eens ben, dan stap ik toch op. Ik kan eigenlijk maar één regel bedenken: als de doodstraf wordt ingevoerd, dan neem ik ontslag. Ja, en misschien als er heel vergaande inbreuken op iemands privacy worden gemaakt. Heel lang in voorarrest zonder toetsing van een rechter bijvoorbeeld. Dat is linke soep.’

Tekst: Anna Italianer

De Centrale Toetsingscommissie

Wat is de Centrale Toetsingscommissie (CTC)?

Wanneer een officier van justitie gebruik wil maken van een bepaald aantal bijzondere opsporingsbevoegdheden (bijvoorbeeld infiltratie, afluisteren in een woning, toezegging aan getuigen in strafzaken), kan dat niet zo maar. Hij is zo'n geval verplicht toestemming te vragen aan het College van procureurs-generaal. Voordat het College beslist moet de behandelend officier eerst langs de CTC. De CTC adviseert het College vervolgens over de voorgenomen inzet van deze bijzondere opsporingsmethoden.

Een officier van justitie kan in een zaak ook vrijblijvend advies inwinnen van de CTC, de zogenoemde collegiale toetsing, waarbij de zaak in beginsel niet wordt voorgelegd aan het College.

Wie zitten er in de CTC?

Leden van het Openbaar Ministerie en van de politie. De hoofdofficier van het Landelijk Parket is q.q. voorzitter van de CTC. De CTC heeft drie kamers met een vaste samenstelling (hoofdofficier, politie/recherche, advocaat-generaal, overige officieren van justitie). Elke kamer neemt om de beurt een zitting voor zijn rekening.

Wanneer vergadert de CTC?

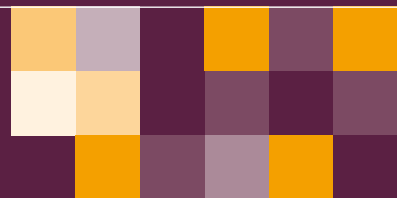
Elke dinsdag van de week. In geval van dringende noodzakelijkheid kan een spoedvergadering bijeen worden geroepen, waarna mondeling advies kan worden uitgebracht.

Hoeveel zaken behandelt de CTC per jaar?

In 2007 werden 82 adviezen behandeld, ten opzichte van 69 adviezen in 2006.

Hoe kan ik de CTC bereiken?

De CTC is bereikbaar via het secretariaat op 010-4966 613 of 4966 708.

To be or not to be

Bij tijd en wijle steekt die vraag op: is het Openbaar Ministerie nu wel of geen onderdeel van de rechterlijke macht? Het dragen van een toga is niet het criterium, een eigen tafel in de zittingszaal evenmin. Een ander punt is wellicht de noodzakelijke aanwezigheid van het OM bij het strafproces. Reeds in 1929 heeft de Hoge Raad (*NJ 1930, blz 232*) bepaald dat de tegenwoordigheid van de officier van justitie een zo belangrijk beginsel van het Nederlands strafproces is dat een onderzoek waarbij niet aan dit vereiste is voldaan tot nietigheid van het onderzoek ter terechtzitting leidt.

De verplichting aanwezig te zijn in de zittingszaal geeft de officier van justitie niet de ruimte om deze te verlaten gedurende het onderzoek ter zitting. Wanneer dit toch gebeurt, dan kan de rechtbank het onderzoek niet voortzetten. De rechtbank in Almelo heeft dit wel gedaan, hetgeen geleid heeft tot appel OM. Het antwoord op deze vraag “to be or not to be” is helder: zonder OM geen onderzoek ter zitting. Gaat het onderzoek toch door, dan is dat onderzoek van de rechtbank nietig (*Hof Arnhem 26-02-2008, LJN: BC5168*).

De officier meende niet anders te kunnen handelen dan door de zittingszaal te verlaten. De rechtbank wilde toch een getuige ter zitting en in aanwezigheid van de verdachte horen, terwijl de officier heel duidelijk had aangegeven, ondersteund met verklaringen van deskundigen, dat dit een te zware psychische belasting zou zijn. Technisch is wraking van de rechtbank ook nog een mogelijkheid. Maar duidt deze wettelijke bepaling van art 251 Sv nu op de magistratelijke statuur van het OM? De verdachte kan immers ook wraking instellen. Zonder verdachte weliswaar geen strafzaak, maar nu de verdachte dit recht van wraking heeft wat is dan de taak van het OM in dezen? Het algehele gevoelens lijkt toch dat wraking door het OM “not done” is.

Het appel OM is ondanks het “eigen weglopen” wel ontvankelijk verklaard. De raadvrouw meende dat de officier heeft gehandeld in strijd met het verbod van détournement de pouvoir. Het Arnhemse hof volgt deze redenering niet: het OM heeft gebruik gemaakt van zijn bevoegdheid.

De détournement de pouvoir door het OM is ook in een andere Arnhemse appelzaak aan de orde gekomen.

Het OM heeft de bevoegdheid om op grond van art. 255 Sv, wanneer nadat een zaak is geseponeerd nieuwe bezwaren blijken, deze zaak te heropenen en nader te vervolgen.

Deze situatie heeft zich voorgedaan in een Zutphense zaak waarbij degene die veroordeeld was toch een boekje open deed over zijn opdrachtgevers. De vervolging leidde tot een strafzaak bij de rechtbank. Een Zutphense officier zag zich echter genoodzaakt tot vrijspraak in een van de twee zaken te requiren, nu deze belangrijke getuige na diens zeer belastende verklaring sindsdien spoorloos was verdwenen. De verdediging was hierdoor niet in staat gesteld om vragen te stellen. Wel heeft de officier appel ingesteld, nadat de rechtbank de eis van de officier had gevolgd. In de appelmemoorie is daartoe ook aangegeven dat de mogelijkheid niet was uit te sluiten dat de getuige alsnog in hoger beroep gehoord kon worden. En zo geschiedde: de AG lukte het wel de getuige te traceren en met behulp van de politie als getuige ter zitting aan te voeren. Het preliminaire verweer van de raadslieden was voorspelbaar: niet-ontvankelijkheid van het OM, nu het OM eerst de zaak had geseponeerd en vervolgens weer had opgepakt en omdat het OM zelf de vrijspraak had gevorderd.

Het Arnhemse hof (*21-004489-06, d.d. 21 november 2007 en 26 maart 2008*) lijkt geen moeite te hebben de verweren te verwer-

pen. Het eerdere sepot levert geen niet-ontvankelijkheid van het OM op. Het OM heeft de vrijheid om te beslissen alsnog tot vervolging over te gaan wanneer zich een situatie van art. 255 Sv voordoet. Vervolgens is het hof van mening dat de reden waarom het OM eerst vrijspraak heeft gevorderd en nadien appel heeft ingesteld in casu dient te worden gerespecteerd.

Het OM had natuurlijk ook “gewoon ijskoud” kunnen eisen tot een straf om het verder aan de rechtbank over te laten tot vrijspraak te komen. Hier is welbewust niet voor gekozen.

To be or not to be: heeft het een en ander toch te maken met een magistratelijke attitude en respect voor de regels?

Tekst: Irene Gonzales, Advocaat-generaal ressortsparket Arnhem

DNA-onderzoek weer bij

Keuze van onderzoekstraject cruciaal voor snelheid

De robot versnelt de werkzaamheden. Foto's: NFI

Door de opgelopen werkvoorraden kwam het NFI een tijd lang niet toe aan de verwerking van middelgrote zaken met een strafmaat van zes tot twaalf jaar. Maar de achterstand bij deze prioriteit 3 en 4 zaken is weggewerkt: de robot wacht soms zelfs op voldoende aanbod. Dit "luxeprobleem" wil het NFI benutten om met klanten te bespreken welke zaken zij aanbieden voor welk type DNA-onderzoek.

Het gaat beter met het DNA-onderzoek bij het NFI. Het nieuwe maatwerktraject loopt. Bij de afdeling Biologisch Sporenonderzoek (BSO) zijn tien extra DNA-deskundigen in opleiding. Het aantal deskundigenrapporten van de afdeling steeg in anderhalf jaar stevig: van 150 naar 250 per maand. En de levertijd werd flink korter. Dat bleek op de halfjaarlijkse klantendag die het NFI organiseerde en waar de laatste ontwikkelingen werden gepresenteerd.

Sporen opgespaard

Sinds maart vorig jaar is het NFI uitgebreid met een derde DNA-onderzoekstraject. Dit maatwerktraject onderzoekt vrijwel alle

zaken met prioriteit 3 en 4 (*zie kader DNA-onderzoek en NFI-afdelingen*).

De verwerking via het nieuwe maatwerktraject begint te lopen: er kwamen 134 aanvragen vanuit de FSO's (Forensische Samenwerking tussen NFI en politie). Samen met de zaken die nog bij BSO in de wachtrij stonden, leverde dat 915 sporen op. Maar de speciaal voor het maatwerktraject aangeschafte robot kan veel meer aan. Walter Makkinga, projectleider van het maatwerktraject: 'Wij hadden voor 2007 1800 sporen gereserveerd en voor 2008 zelfs 2400. De mogelijkheden van het maatwerktraject worden dus niet volledig benut.' Makkinga

krijgt dus graag meer zaken toegespeeld. Bijkomend voordeel is dat daardoor ook de doorlooptijd van 49 dagen naar beneden kan. De sporen moeten namelijk worden opgespaard tot het de moeite waard is de onderzoeksrobot te laten draaien. Makkinga: 'Dus hoe meer zaken we krijgen, hoe sneller we kunnen werken. Dat is mooi, toch?'

Scheef verdeeld

Het nieuwe maatwerktraject geeft de afdeling Biologisch Sporenonderzoek wat lucht: de wachtrij van zaken met prioriteit 3 en 4 is inmiddels helemaal weggewerkt. Tot grote vreugde van afdelingshoofd Wim Heijnen: 'In mei 2006 had iedere DNA-deskundige zo'n zestig zaken onder handen. Dat is niet fijn, hoor. Je komt nauwelijks aan je werk toe, want je zit halve dagen aan de telefoon. Nu zijn het er twintig tot dertig. En we willen toe naar vijftien tot twintig.'

Dankzij alle maatregelen kan het NFI het totaal aantal aanvragen inmiddels aardig aan. Maar het is wel scheef verdeeld: waar het maatwerktraject te weinig zaken krijgt,

heeft de afdeling BSO er nog steeds te veel. Heijnen: 'De instroom is nu al veel hoger dan in 2007. Als dit zo doorgaat, krijgen we dit jaar vijfhonderd maatwerk-plus aanvragen te veel. En dan worden de zaken ook nog eens steeds complexer, waardoor er vaker aanvullend onderzoek nodig is.'

Aanvragen ombuigen

De conclusie ligt voor de hand en Heijnen trekt hem dan ook: 'Laten we met z'n allen proberen vijfhonderd aanvragen om te buigen van het maatwerk-plusonderzoek naar maatwerk. Bewaar maatwerk-plus voor ingewikkelde prioriteit 1 en 2 zaken, zoals analyse op stukken van overtuiging (svo's) en voor sporen waar we meer uit kunnen halen. "Makkelijker" sporen en svo's kunnen dan zoveel mogelijk naar het maatwerktraject.' Ook Makkinga ziet wel iets in een toedeling die meer op svo's is gericht dan op de prioriteit die een zaak heeft gekregen. 'Svo's in ernstige delicten zijn niet per se ingewikkelder dan in zaken met een lagere prioriteit. Het heeft iets raars dat eenzelfde bivakmuts bij een overval zonder verdachte overdag prioriteit 4 heeft en 's nachts prioriteit 2. En dat het dus afhankelijk is van het tijdstip van het delict in welk NFI-traject die muts wordt onderzocht.'

In de praktijk wordt het prioriteitscriterium dan ook al wel eens omzeild. Zo levert een politieregio een ernstige zaak soms aan bij high volume crime (zie kader), omdat de uitslag dan veel sneller binnen is. Dat is natuurlijk niet de bedoeling, maar Heijnen begrijpt het wel. 'Maar laten we dat dan eerlijk met elkaar bespreken: welke zaken doen we waar en waarom?' De officier van justitie moet daarin een bewuste keuze maken en de forensisch adviseur kan daarbij een belangrijke rol spelen.

Soms kun je met meer moeite ook meer informatie uit een spoor halen. Maar de vraag is of dit altijd nodig is. Heijnen: 'Als je met iets minder moeite ook voldoende informatie krijgt, heeft het dan zin om meer moeite te doen? Ga je voor snelheid? Kies dan voor het maatwerktraject. Heb je een uniek svo? Dan liever maatwerk-plus.' Niet dat Heijnen de toeleiding volgens prioriteit helemaal wil loslaten. 'De prioriteit van een zaak blijft voor het OM van belang in verband met de strafmaat. En voorlopig gaan alle prioriteit 1- en 2-zaken ook nog gewoon naar maatwerk-plus. Maar ik wil de discussie graag met de klanten aangaan.'

Niet altijd Amstelhotel

Zo ziet ook Gerard Stor, locatiemanager van FSO Amsterdam-Amstelland, dat. 'Niet elk onderzoek hoeft het allerbeste te zijn. Ik vraag politie en justitie wel eens: "Eet je ook elke avond in het Amstelhotel?"' Wel vindt Stor dat politie en justitie zich ervan bewust moeten zijn dat de keuze voor een bepaald traject kan inhouden dat er geen ander traject meer mogelijk is. Zo kan een HVC-onderzoek maar één keer worden uitgevoerd. Bij het automatiseren wordt een extract gemaakt en daardoor is het oorspronkelijke svo onbruikbaar.

Wouter van Schaijk, forensisch officier in Amsterdam, hoopt dat een andere toeleiding naar de verschillende onderzoekstrajecten ook meer ruimte biedt voor spoedzaken. Nu kan de zaaksofficier bij het forensische intake gesprek soms wel aandringen op enige spoed, maar is de praktijk weerbarstig. Zo is een Team Grootschalig Onderzoek geen reden tot spoed bij DNA-onderzoek. 'Maar ik kan een team van dertig man toch geen drie maanden laten wachten op de uitslag van het sporenonderzoek?'

Heijnen ziet het probleem. 'Ik begrijp best dat er dertig man staan te wachten op een uitslag, maar we hebben met de forensisch officieren spoedcriteria afgesproken. De afdeling BSO kan vijf spoedzaken per week aan en er liggen er regelmatig meer. En dan krijgen we vaak ook nog officieren aan de telefoon: "We weten dat deze zaak niet aan de spoedcriteria voldoet, maar we hebben wel veel haast." Maar laten we in overleg met de klanten de vraag in kaart brengen en die afwegen tegen de capaciteit en het budget. Willen politie en OM liever tien spoedzaken per week en dan het totaal aantal aanvragen verminderen of andere zaken iets naar achteren schuiven?'

Niet alleen in het onderzoekstraject, ook bij de doorlooptijden krijgen de klanten inspraak. Eind 2008 wil het NFI de gemiddelde levertijd bij maatwerk-plus terug hebben gebracht van 90 naar 70 dagen en 85 procent binnen 90 dagen hebben opgeleverd. Nu is dat nog 73 procent. Heijnen: 'Op termijn wil ik nog verder. Tot nu toe heeft het NFI die termijn eenzijdig vastgesteld. Ook daarover moeten we beter communiceren.'

Tekst: Marijke Verduyn

DNA-onderzoek en NFI-afdelingen

High volume crime (HVC-)onderzoek

Voor sporen(dragers) met relatief grote hoeveelheden DNA zoals peuken, kauwgom, bloed en speeksel, afkomstig van delicten met een prioriteit 5 of 6 (strafmaat minder dan zes jaar). De afdeling DNA-Typering werkt hierbij grotendeels geautomatiseerd en met een snelle levertijd.

Het 'gewone' maatwerktraject

Ook DNA-Typering, maar semi-geautomatiseerd. In beginsel bedoeld voor alle zaken met een prioriteit 3 en 4 (strafmaat zes tot twaalf jaar), met uitzondering van zedenzaken en zaken met ingewikkelde mengprofielen. Het vooronderzoek aan de maatwerk-svo's gebeurt voor alle politie-regio's sinds kort op de FSO's Noordoost-Nederland en Midden-Nederland.

Maatwerk-plusonderzoek

Voor stukken van overtuiging (svo's) van zaken met prioriteit 1 en 2 (strafmaat twaalf jaar of meer). Volledig handmatig. Voor deze ernstige zaken haalt de afdeling Biologisch Sporenonderzoek (BSO) alles uit de kast en het maximale uit de aangeboden sporen. Daardoor kost dit type onderzoek relatief veel tijd. Ook zaken met prioriteit 3 en 4 worden in het maatwerk-plus traject behandeld, als de svo's zich niet lenen voor het maatwerktraject.

Afdeling Biologisch Sporenonderzoek

Onderzoek naar en van biologische sporen en DNA-onderzoek in maatwerk-plus zaken, waarbij alle beschikbare technieken op het gebied van biologische sporenonderzoek en DNA-onderzoek kunnen worden ingezet.

Afdeling DNA-Typering

DNA-onderzoek van bemonsteringen van sporen die door de politie zijn aangeleverd. Het gaat daarbij om high volume crime zaken, maatwerkzaken en DNA-onderzoek op referentiemateriaal (zoals veroordeelden en verdachten). Onderzoek gebeurt in veelal geautomatiseerde processen.

Erik van den Emster: 'Een goed gecontroleerde voorwaardelijke straf geeft veel minder recidive.' Foto: RvdR

‘Het lost niets op’

Rechtspraak-preses Erik van den Emster gelooft niet in strengere straffen

De blijkbaar onstuitbare roep om de strengere straf stoort Erik van den Emster, sinds begin dit jaar voorzitter van de Raad voor de rechtspraak. De preses staat te boek als OM-minded, maar waarschuwt voor een te dрист gebruik van de OM-afdoening. ‘Straks kom je bij het Europees Hof op de blaren te zitten.’

‘Moet je eens zien’, zegt Erik van den Emster een tikje verontwaardigd. De voorzitter van Raad voor de rechtspraak houdt zijn vinger op de pagina, terwijl hij het onderzoeksrapportje over zijn vergadertafel schuift. ‘Kijk eens naar de ontwikkeling van het aantal gedetineerden in al deze landen. Zie je hoe sterk het aantal gedetineerden is gestegen in vergelijking met andere landen? We zitten nu op het niveau van het Verenigd Koninkrijk, dat vind ik een teken aan de wand. En toch blijft de samenleving roepen dat de rechter te licht straft.’

Van den Emster doelt op “Gevangenisstraf, levenslopen en criminele carrières”, de oratie van Paul Nieuwbeerta, oktober 2007. Die leert dat Nederland in 1975 nog 35 volwassen gevangenen op de 100.000 inwoners telde; tegenwoordig verblijven er ruim 150 in detentie. Het aantal gevangenen per 100.000 inwoners is daarmee de afgelopen dertig jaar verviervoudigd. De enorme stijging van het aantal gedetineerden gedurende de afgelopen decennia heeft ervoor gezorgd dat Nederland

je alleen doen als dat zinvol is. Een Kamerlid merkte er laatst over op dat een droge klap nu minder kost dan te hard rijden. Ook ik vraag me af: is dat wel in verhouding?’

Daarbij, meent Van den Emster, wordt er ook vaak opgespoord wat makkelijk is. Te hard rijden is makkelijk: een flitspaal, een bon. Een verkeersovertreding als “snijden”, wat misschien veel gevaarlijker is, wordt dus veel minder opgespoord, weet hij.

De per 1 januari 2008 benoemde voorzitter van de Raad voor de rechtspraak is geen abolitionist die straffen wil afschaffen omdat die mensen niet “beter” maken. ‘Ik ben geen idealist, wel een realist. En de realiteit is dat de samenleving niet zonder straffen kan. De straf is ook ordening van de samenleving. Maar we moeten op zijn minst blijven discussiëren over de zin van de straf; het is niet goed als de politiek alleen kijkt naar de strengheid van de straf. Het interessante is: een voorwaardelijke straf die goed wordt gecontroleerd, blijkt uit oogpunt van recidive veel effectiever.’

die door rood licht had gereden. Omdat de verkeersschout vond dat er moest worden vervolgd, legde Van den Emster poging tot doodslag ten laste. En subsidiair vernieling van de achterraut, waarvoor de wachtmeester uiteindelijk werd veroordeeld. Van den Emster, ervan overtuigd dat sprake was van voorwaardelijk opzet, wilde in appel. De PG van Den Bosch ging zich ermee bemoeien, waarop de hoofdofficier uiteindelijk het appel introk. ‘Toen wist ik zeker’, blikte Van den Emster onlangs terug in “RAIO”, een uitgave van de SSR, ‘dat ik niet geschikt was voor het OM. Die hiërarchie past mij niet.’ Inmiddels relativeert hij dat oordeel uit de jaren tachtig. De (relatieve) hiërarchie zou nu geen reden meer zijn om niet bij het OM te kunnen werken. Hij zou er best kunnen werken, antwoordt hij op de vraag hoe hij zou reageren als hem ooit gevraagd zou worden PG te worden. ‘Lid van de Raad of van het College - het zijn beide magistratelijke, hoge bestuurlijke functies, dus dat zou best kunnen. Tegelijkertijd wil ik niet alleen maar strafrecht

‘Die veelpleger komt uiteindelijk toch een keer vrij, en hoe komt hij dan terug?’

binnen West-Europa inmiddels één van de landen is met de meeste gedetineerden. Er waren in 2005 (relatief) anderhalf zoveel gedetineerden als in onze buurlanden België en Duitsland.

Toen hij nog studeerde, was “resocialisatie” het doel van de straf, herinnert Van den Emster (inmiddels 58, getrouwd, drie kinderen) zich. ‘Maar de laatste jaren, waarin het regiem is versoberd, is daar weinig aandacht meer voor. Strenger straffen, vergelding - dat is wat de samenleving wil. Mij spreekt dat niet aan. Het lost niets op, integendeel.’

Als voormalig secretaris van de Coornhert Liga, die pleitte voor strafrechtshervorming, is Van den Emster nooit de mechanische toepasser geworden van wetten-die-er-nu-eenmaal-zijn. ‘Ik kijk kritisch naar het strafrecht. De verhoging van de verkeersboetes, bijvoorbeeld. Die wekken op zijn minst de schijn dat het extra geld ook wel nodig is. Is dat nu de zin van de straf? Verhogen van straffen moet

Dat resocialisatie zo iets is als trekken aan een dood paard, dat veelplegers zoveel mogelijk moeten worden opgesloten, opdat ze in detentie niets kunnen doen - het is niet de visie van de Rvdr-voorzitter. ‘Op zichzelf klopt dat laatste, maar die veelpleger komt toch een keer vrij, en hoe komt hij dan terug? Dan zijn veelplegers niet meer toegerust om zich in de maatschappij te bewegen en vervallen zij in het zelfde gedrag, met recidivepercentages van 70 procent. Als dat is wat je wilt... Nee, de beste straf dient twee doelen: vergelding van gedrag dat niet kan en preventie van toekomstig strafbaar gedrag.’

Het ironische is: Van den Emster kreeg ooit het deksel op de neus toen hij zelf strenger dan de rechter wilde straffen. Het was 1980 en tijdens zijn stage op parket Breda deed Raio Van den Emster de zaak van de “schietsende wachtmeester”, waarin een wachtmeester na een achtervolging uiteindelijk had gevraagd om de auto van een student

doen, ben ik echt gegrepen door de rechtspraak en ben ik lokaal aan die organisatie.’

“Sterke gerechtsbesturen om de Raad heen”, zo formuleert de preses de verhouding tussen “hoofdkantoor” en “veld”. De Raad staat hiërarchisch niet boven de rechtbanken en hoven. ‘Er is een harde kant van financiën en productie, waarop wij toezicht houden en dat wij zelf weer richting de minister van Justitie verantwoorden. En er is een zachtere kant van zaken als kwaliteitsbevordering, personeelsmanagement en communicatie, waar wij proberen kaders te stellen. Niet hiërarchisch, want de Raad kent, behalve voor wat betreft de bedrijfsvoering, geen aanwijzingsbevoegdheid. Het is mijn stijl om iedereen bij zijn taken en bevoegdheden in zijn waarde te laten.’

Iedereen in zijn waarde laten. Het zou gemakkelijk kunnen botsen met zijn karakter. Weliswaar is hij een teamspeler,

zegt hij ('Maar je zou mijn vrouw naar mijn eigenschappen moeten vragen'). Die duidelijk is in zijn mening. Helder is in het uitspreken van verwachtingen. 'Maar ik ben ook wel dominant. Niet geduldig, en dat is niet zo goed in Den Haag waar alles zijn eigen tijd heeft. Sommige dossiers kunnen een oppepper gebruiken, bijvoorbeeld ICT en digitale toegankelijkheid. Dan doel ik niet alleen op GPS, maar denk ik ook aan burgers. Digitaal bankieren vinden ze normaal, maar als ze willen weten hoe hun zaak ervoor staat, kan dat digitaal nog niet. Ik zie dat als kleine stappen naar klantgerichtheid, maar dat blijkt een heel grote stap om in te voeren. Ik kan niet wachten om daarmee te beginnen, het is belangrijk voor het beeld dat de samenleving van ons heeft.'

Kan één persoon het verenigen: dominant zijn én het veld de ruimte geven? Anders dan bij het OM, waarbij de hiërarchie van het College óók de inhoud van het werk betreft, hebben wij in de Raad voor de Rechtspraak daar niets over te zeggen. Dat is niet jammer, dat is het wézen van de onafhankelijkheid. Stel dat ik rechter in een zaak zou zijn, en de Raad zou tegen mij zeggen: "Erik, om productie- en capaciteitsredenen mag je nu even geen extra getuigen horen." Ik zou hem hard uitlachen.'

'De Europese dimensie is steeds dominant geworden, en de vanzelfsprekendheid van het gezag voor rechters is er niet meer', loopt hij met zevenmijlslarzen door de recente historie. 'Die kritische attitude zie ik als een gegeven. Het betekent dat we steeds beter onze vonnissen en onze algemene lijn moeten uitleggen, en daar zijn we in het algemeen niet zo sterk in. Onze decentrale structuur is daarbij wel eens lastig, want als Raad gaan we nooit over de inhoud. We moeten dus goed afstemmen wie bij welke thema's reageert en naar wie. Geen reactie is in elk geval een slechte reactie, maar we leren snel: we overleggen steeds meer met presidenten. De laatste jaren ligt de focus op kwaliteit, die nu expliciet wordt bevorderd. Een cursusaanbod-zonder-veel structuur, zoals aan het begin van mijn loopbaan als rechter, is inmiddels getransformeerd naar kennismanagement.' Aan kwaliteit moet ook een meetsysteem met normen voor rechterlijk functioneren bijdragen. 'En we doen aan reflectie. Ressort Arnhem probeert te leren

van zaken die er uit springen: als het rechterlijk oordeel in hoger beroep is omgeklapt, hoe is dat dan gekomen?'

De capaciteit van de rechtspraak is redelijk op orde, de organisatie kan het volume van zaken aan. 'Alleen, die capaciteit is niet overal even goed toegedeeld, bijvoorbeeld bij megazaken. En ik geloof niet dat iedere rechter alle soorten zaken aan kan. Op het gebied van taakverdichting zijn daarom stappen gezet, denk aan de Fraudekamer in het Noorden. Zaakstromen moet je toedelen aan rechters met kennis en ervaring. We zijn niet ver af van een ontwikkeling naar verschillende curricula met een daaraan gekoppeld zoiets als een vignettensysteem, zodat rechters die zaken doen, er aantoonbaar voor toegerust zijn.'

'Ik geloof niet dat iedere rechter alle soorten zaken aan kan'

OM-minded en samenwerking zoekend. Volgens de preses is dat het beeld dat hij in rechterlijke kring heeft opgebouwd. Samen vormen OM en ZM de rechterlijke macht, benadrukt hij. Het brengt Van den Emster bij de zorg dat het OM misschien aan magistratelijkheid gaat inboeten. 'Een OM dat via de strafbeschikking zelf zaken afdoet, moet er voor waken dat het geen stempelmachine wordt. Dat het bij een verkeersovertreding niet alleen maar de waarde van het bloedalcoholgehalte legt naast de tabel en direct een beschikking slaat. Het OM zal ook feiten die in het voordeel van de verdachte spreken, mee moeten nemen in de afwegingen. Anders geeft de OM-afdoening het risico dat je bij het Europese Hof op de blaren komt te zitten. Bij rechercheonderzoeken heb ik er begrip voor dat het OM zich in de onderzoeks- en opsporingsfase wat hard opstelt. Maar op de zitting moet dat in het requisitoir wel waargemaakt worden. Men mag die andere aspecten niet alleen overlaten aan de verdediging en de rechter, dat moet het OM zelf doen. Zo heb ik dat geleerd, zo denk ik er nog steeds over.'

Tekst: Pieter Vermaas

Een kans om van elkaar te leren

Audit Groep OM houdt niet van ranglijstjes

Belanden er vaker gesprekken met geheimhouders in het procesdossier, of zijn dat zeldzame incidenten? Hoe staat het per OM-onderdeel met de uitvoering van het Versterkingsprogramma? Is het financiële beheer op orde? Dat zijn zo een paar vraagstukken waar de Audit Groep OM graag de tanden in zet.

De ene audit start naar aanleiding van een incident. De andere omdat het College zich afvraagt hoe de OM-vlag er kwalitatief of beheersmatig voor staat met betrekking tot een thema. Dan weer is het de Minister van Justitie die een concrete vraag heeft over de beheersing van het werkproces van het OM. Voor al deze gevallen kan de Audit Groep OM worden ingeschakeld zegt Sander Diks, hoofd van deze groep auditoren binnen het Parket-Generaal.

Audits worden wel eens als eng ervaren. Je zou eens als “achterblijver” uit een audit te voorschijn komen - daar ben je mooi klaar mee. Maar de insteek van Sander Diks is positiever: stimuleren van inzicht in plaats van toezicht. ‘Ranglijstjes hebben een schaduwzijde. Van elkaar leren moet voorop staan. Het gaat er niet om welk cijfer een onderdeel krijgt, maar om het brede belang: hoe kunnen we als OM lering trekken uit elkaars slechte, maar ook juist goede ervaringen?’

Drie soorten audits verricht de zeven medewerkers tellende Audit Groep. Lucas Kroes en Eric van Kleef doen de operational audits, inhoudelijke audits naar de besturing en beheersing van het OM. Deze audits

leveren vooral sturingsinformatie op: is er écht een probleem, wat zijn de oorzaken en welke oplossingen zijn mogelijk? Financial audits worden verricht door Ahmed Amhaini en Seema Rambhajan. Deze worden ieder jaar volgens een vast programma uitgevoerd, met ondersteuning in de uitvoering van KPMG.

Guy Maes en Richard Wishaw nemen de geïntegreerde bedrijfsvoeringsaudits voor hun rekening. Die geven zicht op enerzijds belangrijke beheersmaatregelen van het primaire proces en anderzijds beheersmaatregelen van ondersteunende processen als beveiliging en huisvesting. De laatste twee audit-categorieën (financial en bedrijfsvoering) dienen óók om informatie boven water te tillen waarmee het OM zich kan verantwoorden aan het Ministerie van Justitie.

Net als voor de financial audits, worden de geïntegreerde bedrijfsvoeringsaudits uitgevoerd volgens een cyclisch, jaarlijks programma. Voor operational audits worden de onderwerpen bepaald op basis van een jaarlijkse risicoanalyse, maar ook door actuele gebeurtenissen. Voorbeelden van operational audits van de afgelopen jaren

De Audit Groep OM. Foto: Gerhard van Roon

zijn: behandeling zedenzaken; executie; DNA en de DNA-databank; notificatieplicht; informatiebeveiliging; ontslagdata en klachtbehandeling.

Een nieuwe trend bij de operational audits is dat het veld zelf mee-audit. ‘Van tevoren zag ik wel een aantal beren op de weg,’ zegt Sander Diks, ‘maar bij de audit naar de implementatie van het Versterkingsprogramma Opsporing en Vervolgung bleek de bereidheid van rechercheofficieren en hoofdofficieren om mee te doen, groot. Men is geïnteresseerd en voelt zich erg betrokken. De officieren brengen een stuk expertise in de audit in, waardoor de auditoren zich kunnen richten op waar zij goed in zijn: het verzorgen van een zorgvuldig, evenwichtig en helder oordeel en advies.’ Uit een evaluatie bleek deze vorm aan te slaan. Ook bij de nieuwe audit naar Geheimhouders zijn wederom rechercheofficieren als auditor betrokken. ‘Het meedraaien van officieren stimuleert bovendien het leereffect: ze krijgen een kijkje in elkaars keuken en nemen opgedane inzichten mee naar de eigen organisatie.’

Tekst: Pieter Vermaas

Operational Audit, voorbeeld 1: Ontslagdata**Operational Audit, voorbeeld 2: Versterkingsprogramma****Audit financieel beheer OM****AO/IC-audit**
(onderdeel Geïntegreerde Bedrijfsvoeringsaudit)

1. Waarom?	In 2006 is gebleken dat er fouten worden gemaakt bij het vaststellen van ontslagdata van gedetineerden. De Minister heeft opdracht gegeven tot een (keten) audit om de belangrijkste knelpunten in het ketenproces van ontslagdata in kaart te brengen en een uitspraak te doen over de oorzaken en ernst van de knelpunten.	Vaststellen of de maatregelen van het versterkingsprogramma zijn ingevoerd, waar de knelpunten zich bevinden en wat de 'best practices' zijn. In 2009 zal ook naar het effect van de maatregelen gekeken worden.	Directe aanleiding vormde de zeer kritische rapportages van de Algemene Rekenkamer (AR) en de Departementale Auditdienst (DAD) in 2004 en daarvoor. Om een bezwarenonderzoek van de AR af te kunnen wenden is medio 2004 een verbetertraject gestart en is eind 2004 een start gemaakt met een jaarlijkse audit naar het financieel beheer van het OM. De audit wordt gebruikt om periodiek inzicht te verkrijgen in de beheersing van de financiële processen van het OM.	De AO/IC-audit wordt uitgevoerd om systematisch informatie te verzamelen over de beheersing van de primaire processen van het OM. De informatie wordt enerzijds gebruikt als sturingsinformatie voor het College en daarnaast als verantwoordingsinformatie richting de DAD / het departement. De DAD steunt voor haar werkzaamheden o.a. op de werkzaamheden die het OM uitvoert i.h.k.v. de AO/IC-audit.
2. Wanneer?	2007	2007, 2008 en 2009	Jaarlijks sinds 2004.	Jaarlijks sinds 2000.
3. Wie?	De audit is uitgevoerd door auditoren van twee van de betrokken ketenpartners: het CJIB en het OM. Zowel de auditdienst van het CJIB als de Audit Groep van het OM zijn met twee auditoren betrokken geweest bij de gehele audit.	De audits van 2007 en 2008 zijn uitgevoerd door rechercheofficieren, auditoren van de OM-onderdelen en auditoren van het PaG. In 2008 hebben ook enkele hoofdofficieren deelgenomen. In 2009 zal de audit in samenwerking met de politie en het NFI worden uitgevoerd.	De audits worden sinds 2004 uitgevoerd door de Audit groep van het OM i.s.m. KPMG. In 2007 is tevens gebruik gemaakt van de interne controlewerkzaamheden die de DVOM/F verricht. In 2008 zal de samenwerking tussen de Audit Groep en de DVOM/F verder vorm krijgen en zal ook een nauwere samenwerking met de DAD tot stand komen.	De audit wordt uitgevoerd door medewerkers van de OM-onderdelen zelf. Medewerkers voeren de audit niet uit bij de eigen organisatie maar bij een collega OM-onderdeel. De Audit Groep van het OM voert de regie op de audit, schrijft de landelijke rapportage en voert bij een aantal OM-onderdelen een review uit.
4. Waar?	De audit is uitgevoerd bij alle ketenpartners die betrokken zijn bij het vaststellen van de ontslagdata van gedetineerden: het CJIB, DJI, ZM en OM. Er zijn interviews gehouden met betrokkenen op operationeel en strategisch niveau.	De audits van 2007 en 2008 zijn uitgevoerd op alle ressortsparketten, het FP, het LP en het PaG. Momenteel wordt de mogelijkheid onderzocht om ook de Rijksrecherche op dit onderdeel te auditen.	De audit naar het financieel beheer van het OM raakt alle OM-onderdelen. Vanwege de positieve resultaten zal in 2008 voor het eerst een deel van de werkzaamheden niet meer op alle OM-onderdelen worden uitgevoerd.	In 2000 is een start gemaakt met de arrondissementsparketten. Gevolgd door de ressortsparketten in 2001, het FP in 2006 en het LP en het BOOM in 2007. In 2008 zal ook de CVOM aansluiten.
5. Belangrijkste bevindingen	<ul style="list-style-type: none"> Betrokkenheid en inzet van medewerkers bij het eigen werkproces is groot; men spant zich in om te voorkomen dat 'bijna-fouten' echte fouten worden. Er wordt te weinig geleerd, er wordt niet gekeken hoe men de fouten in de toekomst kan voorkomen. De keten wordt niet als één proces aangestuurd maar is een verzameling van aan elkaar gekoppelde processen. Verantwoordelijkheden zijn onvoldoende duidelijk en verschuiven, stuurinformatie is weinig voorhanden. 	2007 <ul style="list-style-type: none"> Veel enthousiasme, het belang wordt breed gedeeld. Rol rechercheofficier bij implementatie maatregelen cruciaal. Mate van implementatie geeft een gevarieerd beeld binnen OM. Belangrijke elementen als tegenspraak en journalisering bij een groot deel van de parketten nog in de opstartfase. Meer duidelijkheid over tegenspraak en gebruik OM-journaal gewenst. Meer samenwerking tussen parketten onderling is gewenst. 	2007 <ul style="list-style-type: none"> Het OM heeft het financieel beheer grotendeels op orde. Sinds 2004 is een sterke verbetering opgetreden. Voor het boekjaar 2007 heeft dit geleid tot een goedkeurende accountantsverklaring van de DAD. Belangrijke aandachtspunten zijn: Europees aanbesteden, gerechtskosten (tolken en deskundigen) en de volledigheid van personeelsdossiers. 	2007 <ul style="list-style-type: none"> Beheersing in grote lijnen op orde. Gemiddeld enige teruggang bij de arrondissementsparketten en vooruitgang bij de ressortsparketten. Belangrijkste aandachtspunten: <ul style="list-style-type: none"> Arrondissementsparketten, FP en LP: Primaire registratie TRIAS-zaken in voorportaal COMPAS Herbeoordelen mislukte taakstraffen Executie Ressortsparketten: <ul style="list-style-type: none"> Bewaking tijdige juridische voorbereiding dossiers Zittingsvoorbereiding Executie
6. Vervolgacties	<ul style="list-style-type: none"> Januari 2008 is een projectgroep onder voorzitterschap van de directeur van de Directie Sanctie en Preventiebeleid (DSP) belast met de uitvoering van alle aanbevelingen. In 2008 worden enkele knelpunten die betrekking hebben op het OM gemonitord via de AO/IC-audit. 	Naar aanleiding van de audit in 2007 is o.a. het volgende bereikt: <ul style="list-style-type: none"> Landelijke evaluatie tegenspraak uitgevoerd. Ontwikkelpunten per parket zijn opgepakt en onderwerp van gesprek geweest tijdens P&C-gesprekken. Veel sterke regionale samenwerkingsverbanden zijn tot stand gebracht. 	Acties 2008 <ul style="list-style-type: none"> In 2008 zal de DVOM/F starten met de ontwikkeling van een uniform declarantensysteem voor tolken en deskundigen en zal het reisbureau OM binnen de DVOM/F van start gaan. De Audit Groep OM zal nadrukkelijk aandacht besteden aan het onderwerp Europees Aanbesteden in 2008. 	De aandacht voor de beheersing van processen en het systematisch verzamelen van informatie over deze beheersing, is de afgelopen jaren enorm toegenomen. Acties 2008 <ul style="list-style-type: none"> Ontwikkelpunten per OM-onderdeel bespreken tijdens P&C-cyclus tussen College en OM-onderdeel.

VERKEER

Overlegging van certificaat van bekwaamheid bij trajectcontrole ?

Gerechtshof Leeuwarden 19 februari 2008
WAHV 07/01508

Op de A12 was de betrokkene bij een trajectcontrole geverbaliseerd voor een snelheidsoverschrijding van 26 km/u. Op grond van de Wet openbaarheid van bestuur heeft de betrokkene de politie verzocht om overlegging van het certificaat van bekwaamheid van de verbalisant die de gedraging heeft geconstateerd. Nu de politie hem heeft verteld dat dit certificaat niet verstrekt kan worden omdat de gedraging is geconstateerd met een trajectcontrolesysteem, meent de betrokkene dat de uitlezing van de foto's door ongeschoold personeel is geschied. M.b.t. het Wob-verzoek overweegt het hof dat geen wettelijke bepaling voorschrijft, dat in geval als het onderhavige het certificaat van bekwaamheid deel uitmaakt van het procesdossier. Dat de betrokkene op grond van de Wob recht zou hebben op het certificaat bekwaamheid van de snelheidswaarnemer maakt dat niet anders, aangezien een dergelijk recht op zichzelf niet meebrengt dat de rechter in een WAHV-zaak het certificaat van bekwaamheid in zijn beoordeling dient te betrekken. Mede omdat de betrokkene de gegevens op de in het dossier aanwezige fotoafdrukken uiteindelijk niet betwist, is naar het oordeel van het hof komen vast te staan dat de gedraging is verricht. Volgt bevestiging van de beslissing van de kantonrechter tot ongegrondverklaring van het beroep.

Sanctiematiging door overmacht ?

Gerechtshof Leeuwarden 18 februari 2008
WAHV 07/01706

Aan de betrokkene was een sanctie opgelegd van € 75,- ter zake van een "ongeldig APK-bewijs". De betrokkene voerde aan dat zij 86 jaar is en door overmacht (lang verblijf in het ziekenhuis + revalidatiecentrum door een val) niet in staat was het voertuig te laten keuren of te schorsen. De beslissing van de kantonrechter vindt de betrokkene onbegrijpelijk, want hij overweegt (overeenkomstig het voorstel van de officier van justitie) dat de sanctie dient te worden gematigd, maar verbindt er vervolgens geen gevolg aan. De advocaat-generaal stelt zich op het standpunt dat het sanctiebedrag gematigd dient te worden tot € 37,50. De kantonrechter heeft n.l. het vertrouwen gewekt dat daartoe aanleiding was, terwijl hij heeft verzuimd daaraan die consequentie te verbinden. Het hof constateert dat er zich bij de

stukken van het geding geen proces-verbaal van de zitting van de kantonrechter bevindt. In dit geval is er, volgens het hof, geen enkele reden om aan de woorden van de betrokkene te twijfelen. Aldus moet het er in rechte voor gehouden worden dat de kantonrechter in hetgeen de betrokkene heeft aangevoerd aanleiding heeft gezien het bedrag van de sanctie te matigen. Het hof doet wat de kantonrechter had behoren te doen en stelt het sanctiebedrag vast op € 37,50.

Te late indiening van het proces-verbaal

Gerechtshof Leeuwarden 14 februari 2008
WAHV 07/01654

De betrokkene stelt zich op het standpunt dat de verbalisant het (aanvullend) proces-verbaal, dd. 11 juni 2007, te laat heeft ingediend. Gelet op de Aanwijzing AHV dient de gevraagde informatie binnen vier weken te zijn aangeleverd. Nu deze termijn is overschreden is de betrokkene van mening dat de inleidende beschikking vernietigd dient te worden. Het hof stelt vast dat het verzoek om aanvullende informatie aan de politie op 7 mei 2007 is gedaan, nadat de betrokkene beroep bij de kantonrechter had ingesteld tegen de beslissing van de OvJ. In aanmerking nemende dat het niet aannemelijk is dat een voorschrift waaraan zo'n strenge sanctie is verbonden, is geschreven voor een situatie waarin de wet niet voorziet, verstaat het hof dit voorschrift aldus, dat het van toepassing is, in geval bij de politie informatie wordt gevraagd naar aanleiding van een bij de OvJ ingediend beroepschrift, gericht tegen de inleidende beschikking (vgl. hof Leeuwarden 1 februari 2001, VR 2001, 75). Het onderhavige voorschrift is daarom niet van toepassing op het verzoek tot inlichtingen gedaan bij brief van 7 mei 2007. Hoewel de verbalisant niet binnen de in de Aanwijzing vermelde termijn de gevraagde informatie heeft geleverd, is er daarom geen reden de inleidende beschikking op grond daarvan te vernietigen.

Correspondentie in de Nederlandse (i.p.v. Engelse) taal

Gerechtshof Leeuwarden 3 maart 2008
WAHV 07/01326

De betrokkene voert aan dat hij de correspondentie niet begrijpt en dat de verschillende instanties ten onrechte niet in de Engelse taal hebben gecorrespondeerd. Naar het hof begrijpt stelt de betrokkene zich op het standpunt dat zijn verdedigingsrechten, zoals bedoeld in art. 6, derde lid, onder b, Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM), hierdoor zijn geschonden.

Het hof is van oordeel dat de verdedigingsrechten die besloten liggen in genoemd Verdragsartikel meebrengen dat aan een verzoek van een betrokkene, die correspondeert in de Engelse taal, om aan hem gerichte correspondentie in de Engelse taal te stellen, in beginsel moet worden voldaan. De betrokkene heeft echter zijn woonadres in Nederland, zodat het enkele feit, dat hij in de Engelse taal correspondeert niet zonder meer betekent, dat hij de Nederlandse taal niet verstaat. Uit de onderhavige zaak en de zaak met WAHVnr. 07/00411 blijkt immers dat de betrokkene in ieder geval sinds 2005 in Nederland verblijft en kennelijk deelneemt aan het Nederlandse maatschappelijke verkeer. Bovendien kan hij zelf, indien noodzakelijk, in zijn werk- en/of kennisgeving hulp zoeken bij de vertaling van schriftelijke stukken, indien hij deze stukken niet begrijpt. Daar komt nog bij dat uit de zaak met het WAHVnr. 07/00411 blijkt dat de partner van de betrokkene de Nederlandse taal machtig is. Het hof is dan ook van oordeel dat van de betrokkene kon worden verwacht dat hij kennis nam van de inhoud van de aan hem gerichte correspondentie. Op grond hiervan is het hof van oordeel dat de verdedigingsrechten van de betrokkene niet zijn geschonden doordat de aan hem gerichte correspondentie in de Nederlandse taal is gesteld. Volgt bevestiging van de beslissing van de kantonrechter tot ongegrondverklaring van het beroep.

Zonder noodzaak over vluchtstrook rijden

Gerechtshof Leeuwarden 25 februari 2008
WAHV 07/01150

De betrokkene heeft erkend dat hij, als motorrijder, gebruik heeft gemaakt van de vluchtstrook, zijns inziens daartoe genooddaakt door de zeer uitzonderlijke omstandigheden. Er was sprake van warm weer en een stilstaande file, waarbij mensen op de snelweg tussen de voertuigen door liepen. Omdat hij door de hitte bevangen dreigde te raken is hij stapvoets over de vluchtstrook gereden. De verbalisanten verklaarden in het PV, onder meer, dat de file was ontstaan door een ernstig verkeersongeval op de A20. Door het zeer warme weer en nagenoeg stilstaande verkeer, was er een tiental mensen uit hun voertuigen gestapt en zodoende tussen de overige voertuigen en op de vluchtstrook gelopen. Tevens zagen zij dat er enkele mensen over deze vluchtstrook in de richting van een verderop gelegen benzinestation liepen. De betrokkene reed tenminste 1 kilometer over de vluchtstrook. Naar het oordeel van het hof is niet aannemelijk geworden dat er sprake was van een objectief waarneembare noodsituatie (als bedoeld in de Nota van Toelichting op het RVV90, hoofdstuk X). Het zou immers voor de

hand hebben gelegen, indien de betrokkene door de warmte bevangen was geraakt, dat hij zich zou hebben begeven naar het dichtbij gelegen benzinstation, in plaats van zijn weg langs de file te vervolgen. Volgt bevestiging van de beslissing van de kantonrechter tot ongegrondverklaring van het beroep.

Niet goed leesbare kentekenplaat

Gerechtshof Leeuwarden 3 maart 2008
WAHV 07/01954

De betrokkene ontkent dat het kenteken niet goed leesbaar was. Ondanks het vuil op de achterzijde van de auto was het kenteken wel degelijk leesbaar. Ter onderbouwing heeft hij een door hem bij de staandehouding gemaakte foto van de achterzijde van het voertuig in het geding gebracht. Op die in het geding gebrachte foto is te zien dat de kentekenplaat aan de achterzijde van het voertuig waarin de betrokkene reed dusdanig is vervuild dat het kenteken niet meer goed leesbaar is. Het hof ziet daarom geen aanleiding om te twifelen aan de verklaring van de verbalisant "dat door ernstige vuiligheid de kentekenplaat aan de achterzijde niet leesbaar was". Dat het kenteken blijkens de door de betrokkene gemaakte foto -in ieder geval van dichtbij en met voldoende licht- nog wel leesbaar was, kan de betrokkene niet baten. Vereist is immers dat het kenteken goed leesbaar is, wat naar de overtuiging van het hof niet het geval was. Volgt bevestiging van de beslissing van de kantonrechter tot ongegrondverklaring van het beroep.

Achteruit rijden in éénrichtingverkeer straat

Gerechtshof Leeuwarden 25 februari 2008
WAHV 08/00066

De betrokkene is van mening dat de sanctie voor het rijden in strijd met een geslotenverklaring (bord C2 RVV90, éénrichtingverkeer) ten onrechte is opgelegd. Hij voert aan dat hij 12 tot 15 meter achteruit heeft gereden, teneinde zijn voertuig in een parkeervak te parkeren. Hij was zich niet bewust dat dit niet was toegestaan. Het hof overweegt dat de betreffende weg een éénrichtingsweg betrof. Daarom is ook het achteruitrijden niet toegestaan. In aanmerking genomen dat de betrokkene ongeveer 12 tot 15 meter achteruit heeft gereden, is het hof van oordeel dat de betrokkene in strijd met voornoemd verbod heeft gehandeld. Voor aansprakelijkheid in de zin van de WAHV is al of niet bewust handelen van een weggebruiker niet van belang. Ook voor zover de betrokkene heeft willen betogen dat zijn gedraging toen niet gevaarlijk was –naar welk argument de kantonrechter mede lijkt te

verwijzen (... "of in het onderhavige geval al dan niet gevaar werd veroorzaakt door het handelen van betrokkene is niet relevant...."- is het hof het met de beslissing van de kantonrechter eens.

Niet stoppen voor rood (verkeers-)licht

Gerechtshof Leeuwarden 18 februari 2008
WAHV 07/01951

De betrokkene kan zich niet herinneren dat hij niet gestopt is voor het rood uitstralend driekleurig verkeerslicht. Het is bij de betreffende verkeerslichten in de avondspits vaak helemaal verstopt en het is dan soms onvermijdelijk net voorbij de verkeerslichten tot stilstand te komen. De verbalisant verklaarde in het zaakoverzicht dat het verkeerslicht ongeveer 3 seconden op rood stond op het moment dat betrokkene dit licht negeerde en zijn weg vervolgde. Het hof overweegt dat filerijden bij het passeren van kruispunten met verkeerslichten -zoals in dit geval- geen bijzondere verkeerssituatie vormt. Van de weggebruiker mag zoveel oplettendheid en anticipatie worden verwacht dat hij ook in een dergelijke situatie tijdig en op de juiste wijze kan stoppen vóór een verkeerslicht. Daarom is het hof van mening dat niet is gebleken van omstandigheden die het opleggen van de administratieve sanctie niet billijken dan wel tot matiging van de opgelegde sanctie dienen te leiden. Volgt bevestiging van de beslissing van de kantonrechter tot ongegrondverklaring van het beroep.

Tekst: Koos Spee,

Bureau Verkeershandhaving OM.

Voor complete teksten, bel 0346-333310.

INTERNATIONAAL

Jurisprudentie

Op 27 februari 2007 komt het ANP met het bericht dat buitenlandse opsporingsdiensten de Nederlandse soevereiniteit hebben geschonden. Dit bericht wordt door diverse kranten overgenomen en leidt zelfs tot Kamervragen.

Wat was er aan de hand?

Naar aanleiding van een Amerikaans rechtshulpverzoek over drugshandel wordt in Nederland een strafrechtelijk onderzoek gestart. In zowel het Amerikaanse als het Nederlandse onderzoek wordt een in Nederland aanwezige persoon aangewezen als verdachte. De Verenigde Staten doen diverse aanvullende rechtshulpverzoeken, waaronder een verzoek facilitering van een pseudo-koop actie op Nederlands grondgebied (artikel 126i Sv). De actie wordt uitgevoerd onder leiding van de officier van justitie maar onvoltooid afgebroken. Wel houden de Nederlandse autoriteiten op dat moment de verdachte aan in het kader van het Nederlandse onderzoek. Enige tijd later blijkt dat de betreffende Amerikaanse undercoveragent tijdens de actie vertrouwelijke communicatie heeft opgenomen en deze in het Amerikaanse strafdossier heeft gevoegd. Dit opnemen is gebeurd zonder voorafgaand bevel van de rechter-commissaris zoals geëist in artikel 126l Sv en zonder medeweten van de aanwezige officier van justitie.

Op 27 april 2007 doet de rechtbank Amsterdam uitspraak in de strafzaak tegen de voornoemde verdachte (LJN: BA4017).

De verdediging stelt zich primair op het standpunt dat de officier van justitie niet-ontvankelijk dient te worden verklaard. De officier van justitie geeft aan dat, voorafgaand aan en tijdens de pseudo-koop actie, meermalen is aangegeven dat het opnemen van communicatie niet toelaatbaar was. De opgenomen gesprekken worden door de officier van justitie beschouwd als onrechtmatig verkregen en mogen niet dienen als bewijs. De officier van justitie heeft de verdediging inzage verschaft maar de stukken niet aan de rechtbank toegezonden.

De rechtbank overweegt dat pseudo-koop een opsporingsmethode is die een vergaande inbreuk maakt op de rechten van een verdachte en aan de inzet waarvan extra voorwaarden zijn verbonden. Door het optreden van de buitenlandse opsporingsdienst in Nederland is het vertrouwensbeginsel dat ten grondslag ligt aan rechtshulp

geschonden. Er is inbreuk gemaakt op aan de verdachte toekomende recht op privacy (artikel 8 EVRM) en het recht op een eerlijk proces (artikel 6 EVRM). Dit laatste omdat sprake is van bewijs dat in Nederland niet bruikbaar is, maar dat in de Verenigde Staten of elders een eigen leven kan gaan leiden. Het feit dat het opnemen van vertrouwelijke communicatie in de Verenigde Staten aan even strenge vormvereisten is gebonden als in Nederland, maakt het handelen van de undercoveragent voor de rechtbank bijzonder laakbaar en afkeurenswaardig. De rechtbank overweegt dat sprake is van schending van beginselen van een behoorlijke procesorde.

Het openbaar ministerie was niet op de hoogte van de opnames. Zij heeft bij de uitvoering van het rechtshulpverzoek aan alle formaliteiten voldaan. Het was voor de buitenlandse opsporingsdienst voldoende duidelijk dat het niet was toegestaan vertrouwelijke communicatie op te nemen. Dat de undercoveragent af luisterapparatuur op zijn lichaam droeg was gebruikelijk en was bedoeld voor noodgevallen. Gelet op het geldende vertrouwenbeginsel tussen Nederland en de Verenigde Staten overweegt de rechtbank dat de geconstateerde schending van beginselen van een behoorlijke procesorde het openbaar ministerie niet te verwijten valt.

Echter, volgens vaste jurisprudentie van de Hoge Raad kan een ernstige schending van beginselen van een behoorlijke procesorde tot niet-ontvankelijkheid van het openbaar ministerie leiden als sprake is van ernstige inbreuken op de beginselen, waardoor doelbewust of met grove veronachtzaming van de belangen van de verdachte aan diens recht op een eerlijke behandeling van zijn zaak tekort is gedaan (Zwolsman, HR 19 december 1995). Uit een latere uitspraak volgt dat in bepaalde gevallen, ook zonder dat sprake is van verwijtbaarheid, desondanks de niet-ontvankelijkheid kan volgen indien het geschonden belang fundamenteel is voor de strafrechtpleging (Karman, HR 1 juni 1999). De rechtbank begrijpt de overwegingen van de Hoge Raad (HR 3 juli 2001) over de uitleg van het Karman-arrest zo dat het Zwolsman-criterium als uitgangspunt geldt, terwijl van een uitzondering daarop alleen sprake kan zijn in die bijzondere gevallen waarin de gewraakte handelswijze in strijd is met de grondslagen van het strafproces waardoor het wettelijk systeem in de kern is geraakt.

In dit geval is de verdachte in Nederland aan een strafrechtelijk onderzoek onderworpen en is gebruikt gemaakt van bijzondere opspo-

ringmethoden. Van belang is dat inzet van de Amerikaanse undercoveragent primair tot doel had bewijs te vergaren in een in de Verenigde Staten lopende strafzaak tegen meerdere verdachten en om in Nederland verblijvende (Zwitserse) verdachten na uitlevering in de Verenigde Staten te berechten. Er is dus sprake van vermenging van buitenlandse en binnenlandse strafvorderlijke bevoegdheden. De Amerikaanse autoriteiten hebben de beginselen van behoorlijke procesorde met voeten getreden. Hoewel niet is gebleken dat daarmee het belang van de verdachte in concreto is geschaad, raakt dit de hele strafrechtelijke procedure zoals die in Nederland wordt voorgestaan. Het wettelijk systeem is in de kern geraakt waardoor vervolging binnen dat systeem naar het oordeel van de rechtbank niet meer passend is. De rechtbank acht het openbaar ministerie aldus niet-ontvankelijk in diens vervolging.

Het openbaar ministerie heeft hoger beroep ingesteld tegen dit vonnis van de rechtbank. Op 28 januari 2008 doet het Gerechtshof in Amsterdam uitspraak (LJN:5069).

Het hof overweegt dat niet-ontvankelijkheid van het openbaar ministerie (359a Sv), als rechtsgevolg op van een onherstelbaar vormverzuim dat bij het voorbereidend onderzoek is begaan, slechts in uitzonderlijke gevallen in aanmerking komt. Alleen in geval het vormverzuim daarin bestaat dat met de procesorde of vervolging belaste ambtenaren ernstig inbreuk hebben gemaakt op de beginselen van behoorlijke procesorde waardoor doelbewust of met grove veronachtzaming van de belangen van de verdachte aan diens recht op een eerlijke behandeling van zijn zaak is tekortgedaan (met inachtneming van het Zwolsman-arrest, HR 19 december 1995).

In dit geval heeft een Amerikaanse undercoveragent vertrouwelijke communicatie opgenomen zonder inachtneming van de eisen daaromtrent in artikel 126l Sv. Hierdoor heeft de Amerikaanse undercoveragent een niet-gelimiteerde inbreuk gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van de verdachte (artikel 8 EVRM). Deze ernstige schending van de waarborgen van het Nederlandse procesrecht en het EVRM levert een ernstige inbreuk op de beginselen van een goede procesorde op.

De Nederlandse begeleiders en de officier van justitie waren niet op de hoogte van het opnemen. Het openbaar ministerie heeft door het maken van afspraken met de Amerikaanse undercoveragent en het meermalen herhalen daarvan op alle

momenten de regie in handen gehouden. Dat desondanks communicatie is opgenomen, kan het openbaar ministerie niet worden verweten op grond van het tussen Nederland en de Verenigde Staten geldende vertrouwensbeginsel. Dat de undercoveragent apparatuur op zijn lichaam droeg doet daaraan niet af. De officier van justitie heeft de rechtbank en de raadvrouw op de hoogte gesteld van de opnames en heeft in de procesgang transparant opgetreden. Het hof concludeert dat het openbaar ministerie niet doelbewust of met grove veronachtzaming van de belangen van de verdachte aan diens recht op eerlijke behandeling heeft tekortgedaan. Aldus acht het hof de sanctie van niet-ontvankelijkheid niet passend.

Geplaatst in de sleutel van het door de rechtbank aangehaalde Karman-arrest (NJ 1999, 567) brengen de feiten en omstandigheden geen ander oordeel met zich mee, aangezien zij niet kunnen worden gekwalificeerd als zodanig in strijd met de grondslagen van het Nederlandse strafproces dat daardoor het wettelijk systeem in de kern wordt geraakt. Naar het oordeel van het hof kan niet worden gesteld dat de rechter in ernstige mate is belemmerd in de controlerende taak die deze heeft inzake de rechtmatige toepassing van dwangmiddelen. Evenmin kan worden gesteld dat de verdediging zou zijn belemmerd om kennis te nemen van het betreffende materiaal, aangezien de verdediging de verslagen heeft ingezien.

Het hof acht het openbaar ministerie ontvankelijk en verwijst de zaak terug naar de rechtbank voor afdoening.

Wordt vervolgd...

Tekst: Linda Bregman, Ministerie van Justitie, Afdeling Internationale Rechtshulp in Strafzaken, telefoon 070 – 37 07 468

Perfide Joden

“Oremus et pro perfidis Judaeis: ut Deus et Dominus noster auferat velamen de cordibus eorum; ut et ipsi agnoscant Jesum Christum Dominum nostrum”. Vertaald: “Bidden wij zelfs voor de trouweloze Joden: opdat onze Heer en God de sluier van hun harten neme, zodat zelfs zij onze Heer Jezus Christus zullen erkennen.”

Dit is een onderdeel van de gebeden die de Rooms Katholieke Kerk eeuwenlang op Goede Vrijdag bad, als inleiding op de aanbidding van het kruis. In het Romeins Missaal, alleen bestemd voor de priester, staat in de rode letters (de “rubrieken”, van “rubra” = “rood”) de aanwijzing: het volk dient hier geen “amen” te zeggen, niet te knielen, en terstond dient met de volgende aanroeping verder gegaan te worden. Wordt de tekst gezongen, dan moet dat “met sombere stem” gedaan worden.

Als misdienaartje, met de ratel in de hand – de misbel was in de Goede week in de ban gedaan – keek ik de plechtigheid ademloos aan, vooral als de mensen in hun banken, tegen de regie in, tóch knielden – omdat ze dat bij alle andere aanroepingen ook deden, terwijl hier en daar een “amen” oprispte,

dat door de omringende gelovigen als een liturgische fout afgesist werd, vooral als de nonnen uit het naburige klooster in de buurt waren. Hier zat een breuklijn in het religieuze toneelspel. Prachtig was dat!

En dat van die Joden, die zat! Het was, dat hadden we net gehoord in de plechtig voorgezongen tekst van Joannes, de Evangelist (18e en 19e hoofdstuk), allemaal hun eigen schuld. Zij hadden aan een onwillige Pontius Pilatus de kruisdood van Christus afgedwongen. Zo ging ik gesticht naar huis. Haatzaaien? Nooit van gehoord. De Kerk gaf hier gestalte aan een diepe emotie, door de eeuwen heen door de ganse Christenheid gekoesterd, vereeuwigd in de altaarretabels (ga maar eens in de kerk van Kalkar kijken, altijd de moeite waard), de schilderijen van Caravaggio, Rubens, en de liederen van Caldara. U dacht toch zeker niet dat Luther en Calvijn niet in deze zienswijze deelden?

Het gekke is, dat bij de kritische besprekingen van Wilders' film deze, toch betrekkelijk recente, zienswijze betreffende de schuldvraag ten aanzien van de kruisdood van Christus onbesproken blijft, terwijl we hier stuiten op een traditie die tot op heden het

antisemitisme in sterke mate begunstigd heeft. Des te merkwaardiger omdat Wilders stipuleert: de Kor-an zet aan tot haat, de Bijbel niet. Vermoedelijk heeft hij geen van beide openbaringsteksten gelezen, maar daar gaat het niet om. Zeker, als je het Oude Testament openslaat damp je de haat en het venijn in het gelaat. Moet u de vloekpsalmen maar eens lezen. En Gideon met zijn bende krijgt van Jaweh een blanco mandaat tot “ethnic cleansing” waarbij de bevelen van Milosevic slappe instructies zijn. Ons collectief geheugen reikt maar kort.

Paus Benedictus XVI wil de Tridentijnse mis (de klassieke Latijnse mis, waarbij de priester met de rug naar het volk staat), afgeschaft bij het Tweede Vaticaans Concilie, weer in ere herstellen. Mijn zegen heeft hij, al is dat in dit verband wellicht wat vreemd gesteld. Maar de aanroepingen op Goede Vrijdag zal hij dan moeten herzien. Anders valt de Rooms Katholieke Kerk straks nog onder de termen van een “criminele organisatie” ex art. 140 van het Wetboek van Strafrecht.

Tekst: Gerard Strijards

2^E ETAGE

Strip: Linda van Bruggen